МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетийн а Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 27 (2548) КIиранди, 2 апрель, 1961 шу. Мах 2 кеп.

ДоттагIленах, барт-цхьоагIонах, вIаши новкъостал дарах йолча Варшавски договора юкъе дакъа лоацача пачхьалкхений Политически консультативни комитета заседанех йола

КОММЮНИКЕ

1961 шера 28—29 марта г. Москве хилар доттагIленах, барт-цхьоагIонах, вIаши новкъостал дарах йолча Варшавски договора юкъе дакъа лоацача пачхьалкхений Политически консультативни комитета аргIан йола заседани.

Политически консультативни комитета заседане викалаш болаш дакъа лоацаш хилар:

Албане Халкъа Республикагара — Министрий Совета председатела хьалхара заместитеть, оборона министр Бекир Балуку, Госплана председатель, Министрий Совета председатела заместитель Кочо Теодоси, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Бехар Штюла.

Болгаре Халкъа Республикагара — БКП ЦК-а хьалхара секретарь Тодор Живков, Министрий Совета председатель Антон Югов, халкъа оборона министр, Министрий Совета председатела заместитель Иван Михайлов, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Карло Луканов. Госплана председатела заместитель Цеко Монов.

Венгерски Халкъа Республикагара — ВСРП ЦК-а хьалхара секретарь Янош Кадар, Венгерски революционни болхлой-ахархой правительства председатель Ференц Мюнних, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Эндре Шик, оборона министр Лайош Цинеге, Госплана председатела заместитель Эрвин Явор, Венгерски халкъа эскара Генштаба начальника декхараш кхоачашдер Тот Лайош.

Германски Демократически Республикагара — СЕПГ ЦК-а хьалхара секретарь, Пачхьалкхен Совета председатель Вальтер Ульбрихт, СЕПГ ЦК-а секретарь Эрих Хонеккер, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр, Министрий Совета председатела заместитель Лотар Больц, национальни оборона министр Гейнц Гофман.

Польски Халкъа Республикагара — ПОРП ЦК-а хьалхара секретарь Владислав Гомулка, Министрий Совета председатель Юзеф Циранкевич, Госплана председатель Стефан Ендриховский, национальни оборона министр Мариан Спыхальский, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Адам Рапацкий.

Румынски Халкъа Республикагара — РРП ЦК-а хьалхара секретарь, Пачхьалкхен совета председатель Георге Георгиу-Деж, Министрий Совета председатель Ион Георге Маурер, тIема низий министр Леонтин Сэлэжан, Госплана председатель Георге Марин Гостон, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Корнел Мэнеску.

Советски Социалистически Республикай Союзагара — ССКП ЦК-а Хьалхара секретарь, СССР-а Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев, Советски Союза маршал, оборона министр Р. Я. Малиновский, кхыча мехкашцарча гIулакхий министра хьалхара заместитель В. В. Кузнецов.

Чехословацки Социалистически Республикагара — КПЧ ЦК-а хьалхара секретарь, Чехословацки Социалистически Республика президент Антонин Новотный, правительства председатель Вильям Широкий, Госплана председатель, правительства председатела заместитель Отакар Шимунек, национальни оборона министр Богумир Ломский, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Вацлав Давид.

Наблюдателаш болаш заседане дакъа лоацаш хилар:

Китайски Халкъа Республикагара — КПК ЦК-а член, КНР СССР-ера посол Лю Сяо.

Корейски Халкъа-Демократически Республикагара — ТПК ЦК-а президиума член, министрий кабинета председатела заместитель, национальни оборона министр Ким Гван Хеб, национальни оборона министра заместитель, ВВС командующи Цой Гван, кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель Лю Дян Сик.

Монгольски Халкъа Республикагара — МНРП ЦК хьалхара секретарь, Министрий Совета председатель Ю. Цеденбал, халкъа эскарий министр Ж. Лхагвасурэн, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр П. Шагдарсурэн.

Совещане вар Варшавски договора юкъе дакъа лоацаш йолча пачхьалкхений Юкъарча тIема низий главнокомандующи вола Советски Союза маршал А. А. Гречко.

Заседане председателал деш вар Германски Демократически Республика Пачхьалкхен Совета председатель, Германе Социалистически едини парте Центральни Комитета хьалхара секретарь Вальтер Ульбрихт.

Политически консультативни комитета заседане дакъа лоацаш хиннараш дIа-юха дувцар бокъонца кхетадеш а раьза болаш а дуккха дагабьлар тIеххьарча хана дунен халкъашта юкъера событеш дегIаяхкарца дувзаденнача дешай хьакъехьа, хIьта цунах хетта цар дийцар Варшавски договора юкъе дакъа лоацача мехкаша Европе а дерригача дунен тIа а машар Iалашбара дIахо чакхдаха деза дешаш.

Цу гIулакха Политически консультативни комитето ларде лийцар ноябрь бетта хиннача коммунистически болхлойи партей викалий Совещане яь теоретически политически выводаш, машар бахьан долаш а тIом ца хилийтар духьа а лоаттабеча къовсама эггара бIаргагIа а лоархIамегIа а долча дешашта жоп луш дола цун исторически документаш.

Политически консультативни комитета заседане дакъа лоацараша раьза хинна белгалдаьккхар, Политически консультативни комитета тIеххьара совещани хилча денз (1960 шера февраль) дIаяхача хана экономика, культура, Iилма, техника дегIайоалаеча, шоай халкъий материальни вахара хьал лакхдеча, шин системана юкъе латтача машаре экономически яхье социалистически лагера мехкашта керда, Iалаьмате доккхий хIамаш карагIдаьнна хилар. Тайп-тайпара социальни строяш йола пачхьалкхенаш машарца яха йиш хиларах йолча ленински политико социалистически лагера мехкий машар безаш йола арахьара политика бахьан долаш йоккхий коталонаш яьхай; лоала кIал доахкача, шоай къаман кортамукъале бахьан къовсам лоаттабеш долча халкъий къаман-кортамукъален боламо хIамаш а етташ, дIахо йохаш латт колониальни система.

Боарам боацаш чIоагIа дегIадаьхкад империалистий агрессивни планаш йохае а чIоагIа машар оттабе а могаргдолаш дола социализман машареи низаш.

Совещане дакъа лоацараша цунца цхьана белгалду, дунен халкъашта юкъера хьалаш тоадара агрессивни гIозараша дIахо а новкъарле еш хилар, машар лоаттабара а чIоагIбара а тIадерзадаь машар безача пачхьалкхенаша леладеча гIулакхашта уж духьалдаьнна хилар.

Империалистически пачхьалкхенаша НАТО-ни вокх агрессиви тIема группировкайи членаша сихдаьд герз хьаделга, тIема кийчонаш дукхагIа ю, Европе а дунен кхыча доакъошка а керда тIема базаш яхка гIерт, дукхагIа Iоаду атомнии ракетнии герз, НАТО-х йиълагIа атомни держава еш йоахк уж.

США, Англе, Франце новкъосталца сихденнад гитлеровски инаралашка команда а йолаш малхбузехьарча Германе агрессивни эскар юхаметтаоттаделга, ракетно-ядерни терзашцеи дуккха адамаш хIалак дергдолаш йолча кхыча хIамашцеи из эскар кийчделга. Кхыча мехкашка тIема базаш тел Малхбузехьарча Германена.

Кхыча пачхьалкхений лаьтташ шийна доагIаш да яхилга ца дуташ а малхбузен германски общественностана юкъе реваншистски пропаганда лелаеш а Малхбузехьарча Германе правительство хиларах къаьстта дукхагIа кхераме да уж дерригa гIулакхаш. ТIом хьара Европе эггара кхерамегIа йола моттиг хулаш латт Малхбузехьарча Германех.

Машара, демократе, прогресса наькъ тIа латтача халкъий болама духьале яра цхьаккха а ца деш хIама дитац агрессивни империалистически гIозараша. Африка, Азе, Латински Америка мехкашкара тIехь-тIехьа дегIабоагIаш латта къамий-кортамукъален болам тоIабе гIерташ тIа-тIа дукхагIа духхьала тIема низашка ювл империалистически пачхьалкхенаш. Цунна тешал ду халкъий цIий Iо а ухийташ Конго, Алжире. Анголе, Лаосе колонизатораша леладеча бIехача зуламашеи, хIьта иштта хIанз а совцаш йоацача Кубински Республикана духьаларча провокацешеи.

Империалистически пачхьалкхений оагIонгахьара тIема кийчонаш елга сихденнача хана хIама а ца деш Iе йиш яц Варшавски договора юкъе дакъа лоацаш долча мехкий. Массане а дерригa а герз дIададаккхара, герзашта кийчо елга юхасоцадара, дунен халкъашта юкъера кхоххам мелбара пайдана хургдолча оагIорахьа къахьегаш хила а хиннай, дIахо йодача хана хург а я социалистически пачхьалкхенаш.

Цхьабакъда, малхбузехьарча пачхьалкхенаша тIема еча кердача кийчонашца хетта хьахинна хьал теркал а деш, массе оагIорахьара вIаши дага а яьнна, Варшавски договора юкъе дакъа лоацача пачхьалкхенаша цхьа барт баьб тIема духьал оттара бола шоай низ чIоагIбара а дерригача дунен тIара машар чIоагIбара а де деза, аьнна, шоашта хетача гIулакхашта. Дунен социалистически лагера, дунен халкъашта юкъерча болхлой класса, тIема духьаларча массе мехкашкарча къамий-кортамукъален болама, машар хьаштдолаш болча берригача наьха низаш цхьатарра оарцагIа доале дунен тIом ца хулийташ соцабе йиш я яха коммунистически болхлойи партей викалий ноябрь бетта хиннача Совещане вывод теркал а еш дир цар из. Машар Iалашбара Iалаьмате чIоагIа эшаш да германски шинна а пачхьалкхенца машара договор а оттаяь, дунен шолагIча тIемах йиса тIехьаленаш дIайоахилга, хIьта цунах хетта, цох демилитаризованни мукъа город а яь, Малхбузехьарча Берлинера тIема кхерам дIабоаккхилга.

Варшавски договора юкъе дакъа лоацаш йолча пачхьалкхенаша чIоагIа дIакхайкаду, дIахо йодача хана а, тIера ца йоалаш, вIаши гIулакхаш а долаш маьрша дахара политика лелаеш шоаш хургхилар а машари халкъий кхерамзлеи Iалашъяр духьа кхыча пачхьалкхенашца барта а йолаш мелла доккхий гIулакхаш а чакхдаха хьаштдолчча хана шоаш кийча хургхилар а.

Звенона кулгалдеш я Бусаргина

Дика къахьегарца белгалъяьнна я Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза 1-ча бригадера звеньевая Бусаргина Зоя.

Кхоачаш ялхайтта шу а даьннадацар Зояй, из ший юртарча колхозе балха йодача хана. ХIанз 17 шу даьннад цо колхозе сийленца болх бу. Цу 17 шерах тIеххьарча бархI шера цо кулгалду кхашкара балхаш деш йолча звенона. Iалаьмате дукха юртбоахама продукци — хьажкIаш, гидуаргаш, коартолаш, иштта кхыяраш — еннай мехка а халкъа а Зояс кулгалдеча звенос. Звено вIашагIъеллача хана денз Бусаргина Зояйца цхьана болх беш я М. Бугаева, А. Головинская, Н. Алейникова, иштта кхыбараш а.

Дика толамаш дахар бахьан долаш халкъа боахама карагIдаьннарий Ерригсоюзни выставке яха Москве а хинна, цу выставка дото медаль а йолаш я Зоя. «Дошо кулгаш дола Зоя» оал цох колхозерча къахьегамхоша.

ССКП XXII съезда сийленца накъа баха доккхий социалистически декхар тIаийцад звено членаша — 60 гектарах хIаране тIара фуалъяьхача хьажкIий 61 центнер яккха. ХIанз колхозникий коашкара кхо а, котамий помет а, йокъ а, иштта кхыйола удобренеш а гул а еш, кхашка дIакхухьаш я звено. ХIара гектара тIа ткъо-ткъо тонн кхо диллад. Зояс а цун звеноцарча кхыча членаша а агротехнически курсашка дийшад. Леладе деза дерригa агротехнически гIулакхаш дика довзаш ба уж. Шийн звено членаш вIашагI а бетташ, царна газеташ дешаш а беседаш еш а хьалха латтарий опыти Советски Союзе а доазол дехьа а латта гIулакхаши дIадовзийт Зояс. Укх шера юха а къахьегамхой депутатий Нестеровски станични Совете депутаталла хержай звеньевая Бусаргина Зоя.

А. ТЕРКАКИЕВ.

ССКП XXII съезда сийна шерра социалистически яхь а йоаржаяь мехкдаьтта продукташ дукхагIа яхара хьинаре къахьегаш я Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коллектив.

Заводе къаьстта дика болх бу нов. А. Шейко начальник волча № 25—1 йолча установка болхлоша. Семилетка кхоалагIча шера хьалхарча квартала план 23 феврале кхоачашъяьй, хIьта мехкдаьтта продукташ хьакъоастаяра план 2,3 процент лакхъеннай. Дуккхача хана денз коммунистически къахьегама установка яха сийлен цIи лелаю Шейко керте латтача бригада.

Коллектива юкъе къаьстта дика болх бу оператора Р. Камышниковас, оператора — турбиниста И. Шепелева, оператора гIончас М. Тараскина, иштта кхыбараша а. Производственни нормаш массайолча хана тIехкхоачашъю цар.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) М. Тараскин, Р. Камышникова, И. Шепелев.

Т. УЖАХОВА.
И. ПЛИЕВА сурт.

Ханал хьалха

Карабулакски бурув тохара конторерча мастера Иван Михайлович Бородацке кулгалдеча коммунистически къахьегама бригада коллективо оттаьйча ханал 13 ди хьалха, март бетта 17-ча дийнахьа 2650 метр кIоаргал а долаш бурув теха йистеяьккхар № 90 йола скважина. Цу скважинана бурув тохача къаьстта белгалбаьлар цох аханел совгIа бурув шоаш теха бурильщикаш Хендр Хендрович Банди Георгий Петрович Баранови. Дика балхаш даьд бурильщикаша Петрусенко, Эжиева, Суркова, Бахмурзиева. ХIанз из сий дола коллектив № 101 йолча разведочни скважинана бурув тохаш я.

1961-ча шера планах тоха лаьрхIа дерригa бурув ССКП XXII съезд хьаеллача денга — октябрь бетта 17-ча дийнахьа теха даккха а, хIьта шу чакхдалалехьа планал совгIа кхы а 500 метр бурув тоха а дош деннад бригада коллективо. Цо иштта дош деннад къахьегама овсарле лакхъе, бурув тохара балхашка дIабода мах 100 эзар сом чухнахьа баккха, 10 рационализаторски предложени яла а уж балха юкъейоалае а.

Дукха езача парте XXII съезда сийна ше тIаийца из доккха декхар мастера И. М. Бородацке бригадо толамца кхоачашдергхилар шек вала везаш дац. Бородацке бригада санна болча дикагIбарашкара хьоккхам эца беза.

Л. ЛУБКОВ,
инженер.

Советски Союза Коммунистически парте ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГА

Нохч-ГIалгIай АССР кхалнаьха кхоалагIча съезде дакъа лоацаш хинначар письмо

Оаха, Нохч-ГIалгIайчен кхалнаьха кхоалагIча республикански съезде вIашагIкхийттача кхалнаха, дег чура дIайха моаршал лу хьамсарча Коммунистически парте ленински Центральни Комитетаи дукха везача Никита Сергеевич Хрущевнеи, доккха баркал оал вай дуккхача къамех латта социалистически Даьхе тоаярах, халкъа а тха, советски кхалнаьха а ираз бахьан хIара денна кIаьд ца луш йоакхо ярах царна доккха баркал а оал.

Нохч-ГIалгIайчен кхалнаха дег чухь раьза хинна, чIоагIа могаеш тIаийцар ССКП ЦК-а январски Пленума решенеши цу Пленуме а юрта боахама зональни совещанешка а вай хьинар долча, везача Никита Сергеевича даь къамаьлаши. Пленума решенеша, тешамерча а нокъзара варгвоацача а ленинца, новкъоста Хрущева хьаькъал долча хьехамаша, предложенеша новкъостал ду тхона Iалаьмате йоккхий торонаш гучаяха а уж СССР-е толамца коммунизм хьалъяргеи дерригача дунен тIа машар чIоагIбаргеи дIаяхийта а.

Оаха, хьамсарча Нохч-ГIалгIайчене дахача эрсий, нохчий, украинций, гIалгIай, кхыча къамех долча кхалнаха, Российски Федерацеи дуккхача къамех латтача Советски Союзеи берригача кхалнаха санна, доккхал а деш дIакхайкаду, капитало доал деча, наха низ-Iоткъам тIалаттача мехкашка ца хинна а хила йиш йоаца а тайпа овлан тIара хувцамаш Советски Iаьдал эттача шерашка вай мехка хинна хилар.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хилалехьа баьде, тIехьабиса, тоIабаь, бокъо йоацаш хинна кхалнах кортамукъа, сакхетаме, йизза бокъо йола шоай вахара даьй хинна, сийрда коммунистически общество йиллара тIехьа чIоагIа къовсам лоаттабу нах хинна дIаэттаб.

ХIанз вай мехка а республике а боахама, Iилма, культура цхьаккха дакъа дац кхалнаха шоай низ тIабахийта, хьинаре дакъа ца лоацаш.

ХIанз, ССКП ЦК-а январски Пленума решенешта жоп луш советски халкъо семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе а Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съезда сийленца накъа даха а йолаяь социалистически яхь тIа-тIа дукхагIа шерлуш латтача хана, Нохч-ГIалгIайчен кхалнах гIулакхаца юкъебахаб цу дерригача халкъа къовсама.

Мехкдаьтта промыслашка, заводашка, фабрикашка, стройкашка, транспорте, колхозийи совхозийи кхашка, хьайбаш леладеча фермашка, сомий а комсий а бешамашка, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски боахама балха участкашка шоаш кхо ца беш къахьегаш дизза дакъа лоац цар коммунизм хьалъяра гIулакха юкъе.

Оаха чIоагIа баркал оал вай хьамсарча Коммунистически парте Центральни Комитета, Советски правительствана, Никита Сергеевич Хрущевна шийнна а советски халкъа, тха республика экономикеи культуреи дегIайоалаяра дас санна йоакхо еш хиларах, хIьта Нохч-ГIалгIайчен берригача къахьегача кхалнаьха цIерах оаха дош лу долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара, промышленносте семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра, мехка дукхагIа ялат, шура, дулх, фуаш, тха, юртбоахама кхыйола продукци ялара берригa тхоай низ оаха тIабохийтаргхиларах. 1961 шерах халкъа боахама дерригa доакъош чIоагIа дегIадоаладеш дола, халкъа вахара хьал а культура а лакхлуш дола шу дергда оаха, цунца даха мадоагIара Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съезда накъа а гIоргда тхо.

Даькъала хийла дукха къамаш даха вай Даьхе — Советски Социалистически Республикай Союз!

Бахалба коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лоаца советски кхалнах!

Яхийла вай дукха еза Коммунистически партии цун ленински Центральни Комитети!

ССКП XXII-ча съезда сийна

Дика дIадув ялат

Дика дIаболабаьб бIаьсти ялат дIадера болх МагIалбика района «Кавказ» яхача колхоза къахьегамхоша. Укх шера юрта боахама культураш дика хьувкъийтара доккхий социалистически декхараш тIаийцад колхозо. Цар лаьрхIад хIара гектара тIара ялатийна лаьрхIа 40 центнер хьажкIаш, кIа — 18 центнер, гидуаргаш — 12 центнер чуэца. Колхоза торонашка хьежача кхоачашдулургдолаш да уж декхараш.

Колхоза цхьаццайолча хьажкIаш лелаеча звеноша шоаш къаьстта социалистически декхараш тIаийцад. Иштта комсомольцаш В. Бахчинови Н. Бабенкои керте латтача хьажкIаш лелаеча звеноша лаьрхIад укх шера ялатийна лаьрхIа хIара гектара тIара 50 центнер хьажкIаш чуэца. ХIанз шоаш тIаийца декхараш кхоачашдара къахьегаш я звенош. Агротехнико яххача тайпара бIаьсти лаьтта ахара, макха баккхара, лаьтта цамца даккхара, тоIадара, иштта кхыдола балхаш дара къовсам лоаттабу цар.

Укх шера нов. Бахчинова звенос лаьрхIад 220 гектара тIа культураш дIае, цох 150 гектара тIа ялатийна лаьрхIаи 50 гектара тIа мошача доакъарийна лаьрхIаи хьажкIаш, хIьта 20 гектара тIа гидуаргаш. Нов. Бабенкос кулгалдеча звенос хьалхеергья 184 гектара тIа ялатийна лаьрхIаи 68 гектара тIа мошача доакъарийна лаьрхIаи хьажкIаш, 20 гектара тIа гидуаргаш.

Дерригача кхашка агротехнико яххача тайпара дIайийнай гидуаргаш, хIьта ялатийна а доакъарийна а лаьрхIа хьажкIаш дIаюврггйолча кхашка шозза-шозза макха баьккхаб, лаьтта цамца даьккхад, хIьта лаьттанца тIоадал чусоцаргйолаш болх баьб. ХIанз хьажкIаш дIае мара ца езаш дерригa лаьтта кийча да. Цул совгIа еррига сеялкаш а кийчъяьй.

Квадратно-гнездовой хьисапе хьажкIаш дIаювш йолча кердача подвесной сеялкашца болх бе ховргдараш Iомабара кружокаш вIашагIъеххай. Укх шера квадратно-гнездовой хьисапе 1800 гектара тIа ялатийнеи 600 гектара тIа мошача доакъарийнеи хьажкIаш дIае лаьрхIад колхозо. Цу гIулакхо торо хулийтаргья укх шера кхоачамболлаш хьайбашта доакъар Iалашде. Цунца вIаштIехьдаргда пачхьалкхенга дулх, шура, иштта кхыйола хьайбай продукташ йохкара декхар кхоачащде.

ЦхьоалагIча апреле 285 гектара тIа кени, 137 гектара тIа цхьан шера дIайийча дуккхача шерашка тIаювла буци, 300 гектара тIа гидуаргаши дIайийнай колхоза къахьегамхоша. Цул совгIа 1913 гектара тIа мукхи, рожи, кхыйола культураши дIайийнаяр гурахье а. Ханнахьа трактораштa, юрта боахама кхыйолча техникана ремонт ярах болх сеца латта ца безаш лоаццача хана чакхдоахаргда цига бIаьстан балхаш.

ХIанз дIае езача хьажкIий а кхыйолча культурай а фу кийчдаь Iоттадаьд колхозо.

Цхьабакъда, дукха кхоачамбоацараш да колхозе. Цига кхоачамболлаш моттигереи минеральнии удобренеш ехкаяц кхашка. Масала, йилла езачох 37 процент мара удобрени йиллаяц. ХIьта хIанз а звено членашта агротехнически паспорташ дIаденнадац. Цу гIулакхо хьахьокх йоаггIача тайпара колхоза кулгалхоша йоакхо ца яьлга. Цудухьа дIахо йодача хана цу тайпара гIулакхаш нийслургдоацаш лерттIа дIабахьа беза цар болх.

Б. БУЗУРТАНОВ.

ХА ЙОАЯЦ

ССКП XXII-ча съезда дикача къахьегама совгIатаца накъа баха кийчлуш ба хIанз Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхоза болхлой. Лоаццача хана 495 гектара тIа люцерна яха буц дIайийна а баьнна укх деношка кен дIабийна боалаш ба уж.

Гурахьа дIадийнача ялаташта макха баьккха баьннаб совхоза механизатораш. Из болх къаьстта дика баьб цу совхоза пхелагIчеи ялхлагIчеи отделенерча къахьегамхоша. Кхыча отделенейла хьалхагIа йистебаьннаб уж хьалха кхача культураш дIайийна а бIаьстан лаьтта аьха а.

Укх шера дIадахача шерарчул дукхагIа дIаюв совхоза ялатийна лаьрхIа хьажкIаш, хIьта еррига совхозе фуалъяьха хьажкIаш хIара гектара тIара 50 центнер яккха а лерхI цар.

Цудухьа хьажкIаш дика хьувкъийтара къаьстта теркам тIабахийтаб совхоза механизаторашеи полеводашеи. Цар хIанзале кхашка 11 эзар тонн моттигера удобренеш яхкай, дерригача лаьтта макха а баькха тIоадал дIакъайлай, хьажкIий фу кийчдеш боахк. Цига вIашагIъеллай 41 хьажкIаш лелаю звено, царех 15 звено механизированни я. Уж хIанз а кхашка ялат дIаделехьа де деза балхаш деш ба.

Дика дIаболабаьб совхоза къахьегамхоша кхашка хий дехкара болх. Совхоза 2-ча отделене болхлой хIанзале 385 гектара тIа хий дилла баьннаб.

Укх шера къаьстта дукха шекар доаккха свекла дIае езаш я совхоз. ДIадахача шера 154 гектара тIа мара ца хинна из культура укх шера 1000 гектара тIа дIаюврггья. Цигарча къахьегамхоша тIаийца декхараш да еррига совхозе хIара гектара тIара 250 центнер свекла яккха. Из керда культура лелае йоккха говзал еза, хIана аьлча чIоагIа гIулакх эш цунна. Цудухьа хан-ханнахьа семинарски занятеш хул совхозе.

З. ГЕЛИСХАНОВ.

Массане а кхоачашде деза декхараш

Семилетка кхоалагIча шера Гудермесски района хьайбаш леладераша лаьрхIад соахкарчул 36 процент дукхагIа дулхи 38 процент дукхагIа шуреи яккха. ХIара беттача Iаттагара юкъера лаьрхIача 1930 килограмм шура йоаккхаргья доярхаша. Гудермесцаша пачхьалкхенга дохкаргда эзар тонн дулх, ши эзареи бархI бIаьи тонн шура.

Чакхъяьннай хьалхара квартал. Доккхий толамаш даьхад «Гудермесский» совхоза хьайбаш леладераша. Квартал чакхъяла кхо кIира хьалха кхоачашъяьй цар пачхьалкхенга шура йохкара квартальни план. ХIанзале планал совгIа пачхьалкхенга ехкай итташ центнераш шура.

Къаьстта дика къахьийгад цхьоалагIча отделене хьайбаш леладераша. Отделене шурий-товарни фермай болхлоша дош деннадар юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара шиъшa эзар килограмм шура яккха. Сийленца кхоакашду цар уж декхараш. Квартала хьалхарча шин бетта доярхаша хIара Iаттагара 114 килограмм дукхагIа шура яьккхай соахка цу хана яьккхачул.

Уж толамаш даха цар торо хиннай кхетамца болх вIаштIехьбаккхар бахьан долаш. Доаханна тайп-тайпара доакъар Iалашдаьдар, хIьта лерттIа цун кхом баьб. Совхоза кулгалхоша, партийни бюро новкъосталца вIаштIехьъяьккхай доярхашта юкъера социалистически яхь.

Шурий-товарни ферма коллектива юкъе къаьстта дика болх барца белгалбаьннаб доярхаш Мария Буняк, Табарак Мучиева, Валентина Никитина, кхыбараш а.

Хьалхарча квартале иштта дика къахьийгад шоллагIча отделене хьайбаш леладераша а. Цига соахка укх ханна яьккхачул 140—150 килограмм дукхагIа шура яьккхай хIара Iаттагара.

23-ча марта кхоачашъяьй «Гудермесский» совхозо пачхьалкхенга дулх дохкара хьалхарча квартала план. Планах 407 центнер дулх дохка дезача 420 центнер ехкай.

Пачхьалкхенга дулх дохкара квартальни план кхоачашъяьй «Дружба» совхоза хьайбаш леладераша а.

Дика къахьийгад совхоза шоллагIча отделенерча МТФ болхлоша. Кхетамца вIаштIехьъяьккхай цига социалистически яхь. Бригадир волча комсомольца Баташев Хусаида хIара денна баьча балха итогаш а еш дикагIа болча доярхашта карара кара тела ЦIе вымпел лу.

Яхье баьннача хьайбаш леладерашта юкъе хьалхле лелаю доярхаша Атлангиреева Килсана, Чураева Нуражана, Насуханова Догмана.

Цхьабакъда, кхыча бесса лел уж балхаш цхьоалагIча отделенерча ферме. Во оттабаьб цига организаторски болх. Цхьаккха терко яц учета. ДукхагIа болча доярхашта довзац шоаш тIаийца декхараш. Тоъал ха я доакъар кхоачаденна. Цхьабакъда, укх тIеххьарча хана мара вIаштIехьдаьккхадац барда кхухьилга.

Юкъера лаьрхIача соахка хьалхарча квартале яьккха хинначул дукха а кIезигагIа шура яьккхай цига. Цудухьа, вIалла тамаш яц «Дружба» совхозо пачхьалкхенна из дIаялара план кхоачашъяьяц аьлча.

Гудермесски районе кхоъ колхоз я. Царех цхьанне а дулхи шуреи дохкара квартальни план кхоачашъяьяц.

Цу гIулакхий терко е декхарийла ба района кулгалхой. Районерча хьайбаш леладерий торонаш я шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачашде.

ХIанз керттерадар да хьалхарча квартале баьча балхах пучадаьнна кхоачамбоацараш дIадоахилга. Совхозийи колхозийи кулгалхоша, партийни организацеша берригa низ тIабахийта беза хьайбаш леладерашта юкъе шерра социалистически яхьи дикагIбарий опыти йоаржаяра, организаторски болх кхетамца вIаштIехьбаккхара.

М. ХАМХОЕВ,
(тха кор).

КхоалагӀа республикански кхалнаьха съезд

СЕМИЛЕТКА ТОЛАМЦА КХОАЧАШЪЯРА

ССКП ЦК январски Пленума соцам кхоачашбеча республикерча кхалнаха дакъа лацара хьакъехьа

Укх шера 30 марта Грозне хилар Нохч-ГӀалгӀайчен кхалнаьха кхоалагӀа съезд. Съезде дакъа лоацаш яр тайп-тайпарча къамех йола 800-нел совгӀа делегатка. Укхаза яр вошал долча республикашкареи областашкареи яьхка делегацеш.

КхоалагӀа республикански кхалнаьха съезд хьайийлар ССКП Нохч-ГӀалгӀай обкома хьалхарча секретара нов. ТРОФИМОВА.

ЧӀоагӀа детташ тӀоараш а долаш, съезда Сийлен президиуме хорж Никита Сергеевич Хрущев керте латташ йола ССКП ЦК Президиум.

«ССКП ЦК январски Пленумо баь соцам кхоачашбеча республикерча кхалнаха дакъа лацарах» доклад йир ССКП обкома секретара нов. ЧАХКИЕВА.

Кхалнаьха кхоалагӀча республикански съезде вӀашагӀкхийттаб вай республикера дикагӀа бола нах, — аьлар нов. Чахкиева ший доклад дӀайолаеш,— промышленни юртбоахамеи производстве хьалха латтараш, масса тайпа интеллигенце викалаш.

Кхалнаьха республикански съездаш гулъелга традици а хинна дӀадоладеннад вайцига. ХӀара съезд гулъяр кхалнаьха вахаре меттел беррига республикерча къахьегамхой вахаре а доккха хӀама да. Съездашка итогаш ю боахама а культура а вахаре шоай низ ца кхобеш кхалнаха даьча балхий, вай хьамсарча Коммунистически парте сийлахь-йоккхий решенеш кхоачашъергӀола доккхий декхараш белгалду.

Ши шу совгӀа ха дӀаяьннай кхалнаьха шолагӀа республикански съезд хилча денз. Цу юкъа лоархӀаме исторически событеш хиннай. Вай мохк шерра коммунистически общество хьалъе болабенна хилар белгалдаьккха а халкъа боахам дегӀабоалабара йола ворхӀ шера план тӀаийца а йола Советски Союза Коммунистически парте XXI-гӀа съезд хиннай. Йоккха событи яр дунен коммунистически болам дегӀабара керда этап белгалъяьккха йола коммунистически болхлойи партей викалий Московски Совещани хилар. Парте а советски халкъа а вахара юкъе къаьстта йоккха событи хилар парте XXII-гӀа съезд хьаелла оттаяь а дӀахо юрта боахам дегӀабоалабергбола наькъаш белгалдаь а йола ССКП ЦК январски Пленум гулъярах.

Цу исторически решенеша советски наьха дегаш гӀоздаьхар, коммунизм хьалъяра декхараш толамца кхоачашдара цар хьинар совдаьккхар. Шоай творчески къахьегамца советски наха йохаргӀоаца лард еллай халкъа боахама деррига доакъош кхы дӀахо а дегӀадоаладара, ворхӀ шера план ханал хьалха кхоачашъяра.

ВорхӀ шера план кхоачашъяра шоашкара доагӀаш дола дакъа лоац вай Нохч-ГӀалгӀай республикерча къахьегамхоша а. Халкъа боахама планах 19 процент дегӀайоалае лерхӀаш хинна промышленни продукци семилетка хьалхарча шин шера 24 процент дегӀаенай. Планах лаьрхӀа хинначул 28 миллион сома маьха продукци дукхагӀа арахийцай. Цулх 29 проценти шура 13 проценти дукхагӀа даьккхад. Республико ялат кийчдара план ханал хьалха кхоачаш а яь, соахка планал совгӀа цхьа миллион пунт ялат дехкар пачхаьлкхенга.

Вай Даьхено даьхача цу дерригача толамашца доккха дакъа лоацаш хила а хиннаб, хӀанз болаш а ба советски кхалнах. «Советски кхалнах, — йоах нов. Н. С. Хрущева, — боккха низ ба пачхаьлкхен, политически, боахама, культура, вахара массе а даькъе». Шоай сийлахьарча къахьегамца коммунизма материально-технически база хьаеш ба кхалнах.

Советски Союза берригача кхалнахаца цхьана латт Нохч-ГӀалгӀайчен кхалнах а. Советски Ӏаьдал эттача денз доккхий хувцамаш хиннад цар вахаре. Пачхаьа Ӏаьдал долча хана цхьаккха бокъо а йоацаш, лаьй хьал тӀа хиннача царех хӀанз цхьатарра нийса бокъонаш а йолаш бола коммунизм хьалъеш боахка нах хиннаб.

Хьалха тӀехьадиса хиннача халкъий экономика а культура а дегӀайоалаяра даиман чӀоагӀа йоакхо еш Коммунистически парти а Советски правительство а хиларах дуденнад из вай республикерча кхалнахага.

Партеи цун ленински Центральни Комитетои Нохч-ГӀалгӀайчен кхалнаьха къаьстта йоакхо еш хилар хьагойт Никита Сергеевич Хрущева инициативах ССКП ЦК-а лаьрхха баьча соцамои, хӀаьта иштта вай республика боахам дегӀабоалабе новкъостал дергдолаш Российски Федераце правительства яьча решенеи.

Республика халкъа боахаме болх беш 88 эзар кхалсаг я, е болх беча берригача болхлоех 44 процент. Лакхера дешар ховча специалистех 56 проценти юкъера дешар йистедаьккхачарех 62 проценти кхалнах ба. Республика дикагӀа болча кхалнахах ба «Октябрьнефта» мехкдаьтта промыслови управлене коммунистически къахьегама бригада бригадир Анна Ильинична Нефедова, нефтемаслозавода установка начальник, Социалистически Къахьегама Турпал Таисия Борисовна Летковская, «Малгобекнефть» республике эгара хьалха коммунистически къахьегама промысла цӀи яьккхача, орден лелаеча цхьоалагӀча промысла заведующи Марина Яковлевна Паук, орден лелаеча Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода директор Татьяна Георгиевна Семенова.

Вай республике меттел гаьнна кхычахьа а цӀи хеза ба ССКП ЦК-а январски Пленуме Никита Сергеевич Хрущева цар даьха къахьегама толамаш дийца бола Наьсарен района «Октября 40 шу» яхача совхоза звеньевая Кусиева Зайдат, «Шалинский» совхоза звеньевая Музыкаева Малика, хӀаьта иштта Грозненски совхоза свинарка Мария Афанасьевна Наумова, «Ермоловский» совхоза птичница Нина Васильевна Олюнина, «Красноармейский» совхоза доярка Арсамикова Марет, Шелковской района Сталина цӀерахча колхоза доярка Ефросинья Савельевна Авилова, «Назрановский» совхоза доярка Барахоева Лемка, дукха кхыбараш а.

Хьинаре дакъа лоац вай кхалнаха пачхаьлкхен доал деча а. СССР-а, РСФСР-а, Нохч-ГӀалгӀай АССР-а Лакхехьарча Советий депутат йолаш 35 саг я, городской, районни, юртий Советий депутат йолаш 2955 саг я, е берригача депутатех 42 процент, халкъа судахойлен халкъа заседателлалеи хержа 721 саг я. Эзараш кхалнах ба производственни культурно-бытовии комиссешка, иштта партийнии, комсомольскии, профсоюзнии, кхыча общественнии организацей балхашка хьинаре дакъа лоацаш.

Юртий Советий исполкомашта доал деш болча дукххача кхалнаха лерттӀа кхоачашъю партеи Советски пачхаьлкхени политика. Болх дика вӀаштӀехьбаьккхаб Урус-Мартановски районерча Рошни-Чу яхача юрта Совета председатела, республика Лакхехьарча Совета депутата, коммунистка Музаева Совдата. Денал а хьинар а хиларои болх вӀаштӀехьбаккха хараи торо хилийтай цунга юрта Совет республике дикагӀа йолчарех е.

Кхалнаха доал деча юртий Советашта юкъе дикагӀчарех я Оздоева Кейпа председатель йола Первомайски районера ДаьттагӀара юрта Совет, Ахматукаева Нона председатель йола Веденски районера Белгатоевски юрта Совет, председатель Привалова Нина йола Надтеречни районера Горагорски поселкови Совет, иштта кхыяраш.

Республике болх беш я 250 кхалнаьха Совет, кхо эзар гаргга кхалсаг чу а лоацаш. Кхалнаьха хьинари политически кхетами лакхдеш дика болх бу Курчалоевски районерча Аллерой юртарча кхалнаьха Совето. Укхаза председатель я хьажкӀаш лелаеча звено звеньевая, ССКП члений кандидат Нудаева Тома. Кхалнаха вӀашагӀъеллай политграмота кружок, фермеи, бригадашкеи, цӀагӀеи беседаш ю, газеташ деш. Майрра къовсам лоаттабу кхалнаьха совета членаша дӀаяхача замах юхедисача воча хӀамашта духьал. Надтеречни районерча свинаркай болам хьаллаца аьнна баь тӀахьехам эгара хьалхагӀа хьал а лаьца, колхозе хьакхарч дукхагӀа ебаяра къовсам лоаттабу цар.

Шурий-товарни ферме Ше уголок йилла новкъостал дир активисткаша, доккха дакъа лоац цар художественни самодеятельносте а юрт тоаеча а.

Нохч-ГӀалгӀай мехкарча кхалнаха дика къахьег халкъа образоване, Ӏилман, литература, искусства, культура, унахцӀено лораяра даькъе. ХӀара шера дукхагӀа хул советски торговлеи общественни питанеи балхаш деш бола кхалнах.

Правительства чӀоагӀа мах бу кхалнаха беча балха. Царех дикагӀа барашта Советски Союза орденаши медалаши еннай. Укх тӀеххьарча кхаь шера 40 кхалсага орденаш еннай, 24-на медалаш еннай, 46 кхалсага заслуженни лор, хьехархо, артист, зоотехник, Ӏилмаи техникаи деятель — яха сий дола цӀераш еннай, 410 кхалсага РСФСР-еи Нохч-ГӀалгӀай АССР-еи Сийлен грамоташ еннай.

Дукха кхалнах ба производственнии общественнии балхаш деш шехьа а бераш кхедеш. 26 кхалсага «Мать героиня» яха звани еннай, 1085 кхалсага «Материнская слава» яха орденаши 4519 кхалсага «Медаль материнства» яха медалаши еннай.

Харцахьа кургдар, нагахьа санна кхалнаха политически хьехам балара, уж общественни вахара юкъеозара, кхалнахаца нийсхо йоацаш леладу къаьнарча замах юхедиса во гӀулакхаш дӀадоахаргдолаш цар культурни боарам лакхбара вай республикера гӀулакхаш дика латт аьнна хийтача.

Доккхий кхоачамбоацараш да вай кхалнаха юкъе беча балхаца.

Дукха моттигаш я вай республике кхалнаьха сий лохдеш, феодально-родовой Ӏаьдалах юхедисача кхалнахаца леладеча эхь дайнача гӀулакхашта духьалара къовсам мела лелабеш. Уж гӀулакхаш дӀадахара бе безаш бола хьехама болх бац маӀача наха юкъе. Цу дерригача хӀамаша новкъарле ю кхалнаьха, къаьстта а лоаман кхалнаьха, социалистически сакхетам а творчески инициатива а дегӀайоалаяра.

Кхалнах мукъа ца боалийташ, уж лоалла лоаттабе гӀерташ моттигаш нийслу республике. Вайнаьха Ӏаьдалах иштта хила доагӀа из яха дош хьалха а тувсаш, кхалнах ца лоархӀаш, советски обществана эне дола реакционни гӀулакхаш леладеш а моттигаш хул каст-каста. Дезал бохабеш, кхалсага сий доадеш, маӀасат толхавеш, бераши кагирхойи коммунистически кхетамца хьалкхебара доккха зе деш дола дукха истий кхувлар санна во гӀулакх республика дукххача районашка долаш да.

Социалистически общество вӀалла хила йиш йоацаш а, республикана чӀоагӀа эхь долаш а гӀулакх да мехкарий удабар, ханчу йоаца йиӀигаш низагӀа маьре ахийтар, урдош а ийдеш бохкар, советски законаш телха а деш, шариӀата Ӏаьдалах царех мах бар. ХӀаьта вай общественни организацеш, судеи прокуратураи органаш иштта советски законаш телхадарца шоай гунахь доацаш санна ягӀа, цу деша боагӀаш бола политически мах а баь, социалистически общество хила мегаргдоаца гӀулакхаш кхалнахаца леладерашта цар леладу ийрча гӀулакхаш наха дӀа а довзийташ, де доагӀар дац, советски законо кхалнаха енна бокъонаш нахага шерра дӀайовзийтац.

Къаьстта белгалдаккха деза, дӀаяхача замах юхедиса уж зуламера гӀулакхаш вайна юкъера дӀа ца даларa керттера бахьан бусалба дыно леладу реакционни гӀулакхаш хилар. Кхалнахага цар бокъонаш дӀа ца кхачийта вайнаьха кхалсаг низӀоткъама кӀалхара ца ялийта гӀерт бусалба ды хьалха боахаш бола нах. Моллаша а иштта дына хьалха баьнна лелача кхыча наха а леладеча реакционни гӀулакхашта духьалара къовсам ледара лелабу вай цхьацца болча болхлоша.

Дешар кӀезига хар кхалнаха юкъера дӀадаккхара мел эшар деш дац республике. Дешар кӀезига ховш кхалнах хиларо новкъарле ю производстве а общественно-политически вахаре а уж дукхагӀа юкъеозара. Къаьстта во латт йиӀигашка дешийтара гӀулакх. Йиъ класс йисте яьккхачул тӀехьагӀа дешара дӀаювл вайнаьха дукха йиӀигаш.

ВорхӀ шерареи юкъереи школа йистейоаккх хьалхарча классашка дешаш хиннарех кӀеззигнеша. Вай актива, хьехархой, школай кулгалхой бераш а деша ца дагӀаш моттигаш я.

Данне а кхоачамбоацаш латт ноанойи берийи хьашташ лорадара гӀулакх, кхалнаха юкъе лелаю санитарно-гигиенически пропаганда.

Дукххача районашка де доагӀаш дола гӀулакхаш даьдац болх беш боаца кхалнах балха тӀа оттабеш, болх беш болча кхалнаьха говзал лакхъяра йоакхо елга боахама кулгалхошкара хьадехаш. ХӀаьта цхьайолча промышленни предприятешкеи совхозашкеи моттигаш я цига болх беш болча кхалнаьха хьакъехьа къахьегама законаш телхадеш, йоккха къахьегама овсарле а йолаш болх бе торо хургйола хьалаш Ӏалаш ца деш. ХӀанз а во латт бераашта яслеши бешамаши хилийтара гӀулакх, уж кхачан продукташца Ӏалашъяра гӀулакх. Мела лел кхалнаха цӀагӀа беш бола болх аттача боаккхаш ду гӀулакхаш: общественни кхачан учрежденеш шеръелга, барзкъаш дутта моттигаш, цӀагӀа лелаю хӀамаш тоаергйола мастерскеш, кхыйола учрежденеш йохкилга. Кхоачамболлаш уж хилча кхалнах дукхагӀа салаӀа, культурни дегӀабахка, бераш дикагӀа кхетаде йиш йолаш хургбар.

Мела кийчъю вай кхалнаьха актив, шоай говзал, хьаькъал, опыт организаторски балхага дӀаяхийта кхалнаха йиш хургйола хьалаш кийчдара е майоагӀара йоакхо яц вай, кхалнаьха кадраш хадданза кийчъергйолаш хӀама дац вай. Шоаш болх дика булургболаш хилар къахьегарца хьахьекха кхалнах боллашехь, мабоагӀара кхалнах хьалхле лелаеча балха тӀа увттабац. Кхалнах хьалхле лелаеча балха тӀа бохийташ дукххача районашка моттигаш я царна болх бе ховргхиларах ца тешаш.

ДӀаяхача замах юхедисача воча хӀамашта вайна новкъарле ю боахами культуреи дегӀайоалае. Дукха йоккха йоацача Ачхой-Мартановски районерча Шалаже яхача юрта дукха истий кхийла 25 саг вах. Цар, дукхагӀча даькъе, шоаш болх бац, йоккхий бешамаш я, боарамал совгӀа доахан леладу, боккъонца аьлча, истаиша хьегача къих баха а бах. Гражданин Цутаев Хьамид цхьаннахьа болх беш вац, цун ши сесаги, шиаш цӀеноши, йоккхий бешамаши я.

Ачхой-Мартановски районе тикаш дукха истий кхийларий караяхай.

Дезала юкъе харцахьара гӀулакхаш леладари дукха истий кхувлари бахьан долаш партийни органаша укх тӀехьарча шерашка партера 36 саг дӀаваьккхав. 1959 шера денз прокуратуреи судеи органаша дукха истий кхувларах бехктокхаме эзав 77 саг, мехкарий удабарах — 16 саг. Цхьабакъда, дӀаяхача замах юхедисача воча гӀулакхашца дувзаденна зуламаш дувлаш йола моттигаш хӀанз а дукха нийслу.

ДӀаяхача замах юхедиса гӀулакхаш кхыметтел цхьаболча коммунисташа а хьаллувцаш моттигаш нийслу вайцига. МагӀалбикерча райпромкомбината директор хиннача коммуниста Гетагазов Махьмада ший цӀагӀа лочкъа а яь, лелайир Гетагазова Жамалдина йодаяь хинна кхенза йола йоӀ Илиева Мадинат. Милицен болхлоша цкъа мо массехказа зуламхо хьа а ва, йоӀ даьшка юха а кхачийта аьнна шийта аьлча, ше из гӀулакх дергдолаш санна хабар а дийца, лочкъаяь йоагӀайир цо из, тӀаккха ше а лечкъар. Нийса гӀулакх дир Гетагазов Махьмад партера а балхара а дӀаваьккхача горкома бюро.

Кхалнаха шоаш а масса хана лоаттабац дӀаяхача замах юхедисарашца къовсам. КӀал сесаг йолча маьре яхар «Самашкинский» совхоза доярка Алиева Зайнап. Районни конференце кхалнаха чӀоагӀа критика йир цунна из бахьан долаш. Зайнапа шийгара даьнна гӀалат дӀадоаккхаргда аьнна дош делар. ГӀалат тоадара меттел конференцера цӀаяхачул тӀехьагӀа кхо бер а долаш йола кӀалхара сесаг эккхайир цо.

Къаьнарча замах юхедисача воча гӀулакхаша чӀоагӀа новкъарле ю бераш хьалкхедара. Деррига бераш дешара юкъеозанза дукха районаш я. Къаьстта кӀезига я йиӀигаш лакхехьарча классашка дешаш. Масала, Курчалоевски районе укх шера 1—4 классашка дешаш 1476 йиӀиг я, 5—7 классашка — 107, хӀаьта 8—10 классашка дешаш 3 мара яц. Курчалоевски, Саясановски, Грозненски яраш санна йолча йоккхийча школай 10 классашка дешаш цхьаккха йиӀиг яц, Первомайски, Ножай-Юртовски, Надтеречни, Советски школай 10 классашка дешаш цхьацца йиӀиг мара яц. ЛаьрххӀа къовсам лоаттабе беза еррига йиӀигаш дешара юкъеозар духьа, чӀоагӀа бехк бе беза цу гӀулакха новкъарле еш болча наха. Лакхбе беза школе беча дешара-хьехама балха боарам. Йоакхонца хьехам тела беза вай берашта, уж хьалкхеде деза къахьегамца коммунистически уйла хургйолаш, вай сийлахь-йоккха Даьхе дукха езаргйолча а цунна мутӀахьа хургдолча а уйланца.

Бахача наха юкъе дына духьалара пропаганда чӀоагӀагӀа йоаржаяра де деза гӀулакхаш даьд парте областной комитето. Дына духьалара пропаганда йоаржаеш боккха болх баьб Веденски, Шалински районашка. ДӀахо а чӀоагӀагӀа йоаржае еза Ӏилман-атеистически пропаганда, хьагуча а доахаш, цӀендаь юкъера дӀадаха деза дынах юхедиса во гӀулакхаш.

Къаьнарча замах юхедисача цу воча гӀулакхашта духьала лоаттабеча къовсама боккха лоархӀам болаш да вайнаьха Ӏаьдалий харцахьарча гӀулакхашца дувзаденна дола зуламаш дарах бехк беш дола РСФСР Лакхехьарча Совета сессе тӀаийца законаш.

Наьха культура боарам лакхбар а дӀаяхача замах юхедисача воча гӀулакхех сихагӀа мукъадовлар а духьа хадданза йоакхо е еза вай сий долча советски интеллигенце. Кхалнаьха актив декхарийла я республикерча къахьегамхошта деш дола медицински гӀулакх тоадечеи царна юкъе культурно-просветительни болх боаржабечеи дакъа лаца, торговлеи общественни питанеи предприятеш шоай тӀахьожама кӀал лаца а цу тайппара бахача наха деш дола гӀулакхаш тоаде а.

Республикерча кхалнаха юкъера болх тоабара партийни, советски, боахама, профсоюзни, комсомольски органаша дукха балхаш даь хилар белгалдаьккхар дӀахо докладчико. Боахамеи культураи гӀулакхашта кхалнаха лаца деза дакъа дувцаш кхалнаьха конференцеш хиннай районашка. Цу конференцешка 6 эзар кхалсаг хиннай, цига къамаьлаш даьд 300 гаргга кхалсаго.

Кхалнах общественни вахара юкъеозара а партийнии советскии балха царех кадраш кийчъяра а дукхагӀа йоакхо е баьннаб укх тӀехьарча хана. Производстве дикагӀа болх беш бола кхалнах — промышленностера а юрта боахамера а специалисташ, хьехархой, лораш дукхагӀа коммунистически парте а ленински комсомоле а аха баьннаб. Алхха цхьан 1960-ча шера парте хьаийцай 490 кхалсаг, комсомоле — 737 йоӀ. Раьза а хинна белгалдаккха деза вайнаьха кхалнах партеи комсомолеи хӀанз хьакхаштагӀа ухаш хилар.

Тоабеннаб кхалнаха юкъе беш бола политико-кхетама болх. Партийни дешара системе кхалнаха политграмота хьеха 300 кружок вӀашагӀъеллай 5600 кхалсаг чу а йоагӀаш. Цӏеношка, кварталашка, фермашка, бригадашка, звеношка вӀашагӀъеххай лектореш. 1240 кхалсаг я лекторащ-общественникаш болаш. Обкома лекторашеи республика кулгалдеча болхлошеи лекцеш а ешаш, кхалнаьха лектореш вӀашагӀъеххай Наьсарен, Ачхой-Мартана, Шаьла, Урус-Мартана районашка.

Нохч-ГӀалгӀайчен кхалнах бувцаш йола материалаш хадданза арайоах республикански, городской, районний газеташа, уж бувц радиос. Производстве а общественно-политически вахаре а дикагӀа болча кхалнаха лоацаш дола дакъа хьа а хьоекхаш, цар балха опыт дӀайовзийт газеташа, радиос, телевидене.

Нийсача вахара школаши университеташи хьайийлай дуккхача культура цӀеношкеи библиотекашкеи.

Нохчийи гӀалгӀайи йиӀигаша дикагӀа дешаргдолаш, царна кхетам лургболаш, хӀаьта республикерча кӀезига дешар ховча кхалнаха хьехаргдолаш, бахача наха медицински гӀулакх дикагӀа дергдолаш цхьабола болх баьб.

Кхалнаьха бокъонаш лораяра, къахьегама законаш лерттӀа дӀакхахьара дешашта дукхагӀа теркам тӀабахийтаб. Колхозий рузкъах а хӀаьта иштта административни зданеех а дарбаш дуи берийи учрежденеш дукхагӀа хьаю.

ДӀадахача шера дукххача наха эша говзал Ӏомаеча курсашка (операторашии цар помощникаши, станочницаш, монтажницаш, каменщикаш, штукатураш Ӏомабу курсаш) дешаш хилар 3218 кхалсаг, царех 530 нохчои гӀалгӀаи а йолаш. Кхалнаьха кхоъ профессионально-технически дешара заведени йиллай. 1960 шера промышленносте болх бе яхай 12170 кхалсаг, царех 3834 нохчои гӀалгӀаи а йолаш. Дукха дукхагӀа бараш нохчийи гӀалгӀайи кхалнах а болаш, укх шера 1500 сага дукххача наха эша говзал Ӏомаергья, дукха бола кхалнах промышленносте болх бе бохийтаргба.

Кхалнах юрта боахама балха дукхагӀа юкъеоза лерхӀаш, укх шера дукхагӀа дӀайотӀаргья комсаш, сомий бешамаш, дукхагӀа дӀаюврргья шекара свекла, баьца дааpаш, тхьамка. Цу гӀулакхо йиш хулийтаргья кхы тӀа а 20—25 эзар кхалсаг балхаца Ӏалашъе. Дукххача наха эшаш йола говзал хургйола юртбоахама кадраш кийчъеш я.

1960 шера нохчийи гӀалгӀайи мехкарех лакхерча дешара заведенешка 197 саги юкъерча специальни дешара заведенешка 148 саги деша яхийтар.

Промышленностеи юрта боахамеи балха бахача нохчийи гӀалгӀайи кхалнаха дукха новкъостал ду йоккха балха опыт йолча болхлоша — кхалнаха. Из дог гӀаддугаш гӀулакх да. Из бахьан долаш чехкка балха говзал а Ӏомайийя, производства дикагӀа бола болхлой а хиле дӀаотт царех дукха бараш. Кхалнаха юкъера болх овлан тӀара тоабареи коммунизм хьалъяра цар лоаца дакъа совдаккхареи даькъе вай бе безача Ӏалаьмате боккхача балхах хьалхара юхьиг мара яц из деррига а.

Советски халкъа хьалхашка латта лоархӀамегӀара декхар да ССКП ЦК январски Пленума решенеш толамца кхоачашъелга. Парте XXII съезда сийна дерригача халкъо лаьцача яхьа юкъе яхай вай республика промышленни предприятей, стройкай, транспорта коллективаш, юрта боахамера къахьегамхой. Промышленни предприятей коллективаша дош деннад валови продукци арахецара а эгара лоархӀамегӀара хӀамаш хьаяра а шера йоагӀа план ханал хьалха, 25-ча декабре кхоачашъе, планах лаьрхӀачул 1,5 процент къахьегама овсарле лакхъе, продукцета дӀабода мах лохбе. Грозненерча кхал а маӀа а болхлоша, инженераша, техникаша, ССКП ЦК январски Пленума соцама жоп а луш, шоашта декхар тӀаийцад юрта боахама механизации электрификации яра колхозаштеи совхозаштеи мамогта новкъостал де.

Юрта боахама еррига продукташ алсамъяхара даькъе колхозийи совхозийи къахьегамхоша тӀаийца доккхий декхараш дувц дӀахо докладчико.

Республика юрта боахаме хьалха латтарий совещане тӀаийца социалистически декхараш мога а даь, ССКП ЦК Пленума решенеш а 1961-ча шера тӀаийца социалистически декхараш а кхоачашдара хьинарегӀа къовсам лоаттабара республикера беррига къахьегамхой тӀахьийхар ССКП Нохч-ГӀалгӀай обкома пхелагӀча Пленумо.

Деррига советски халкъ а санна, ССКП ЦК Пленумо хьалхашка оттаяь Ӏалаьмате йоккха программеи ССКП XXII съезда сийна тӀаийца социалистически декхараши кхоачашдара чуйнаб вай республикера къахьегамхой.

Валови продукци арахецара хьалхарча квартала план ханал кхо ди хьалха кхоачашйир Нохч-ГӀалгӀай совнархоза промышленноста болхлоша.

Соахка цу хана яьккхачул промышленни продукци 11,5 процент дукхагӀа яьккхай. Чехкка дегӀадаьхкад еза-йоккхача индустре доакъош — мехкдаьтта доаккха, мехкдаьтта чакхдоаккха, химически промышленность.

Яхь лаьцараштa юкъе хьалха латт укх съезда делегат а республика Лакхехьарча Совета депутат а йола Татьяна Георгиевна Семенова керте латтача Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача заводеи Марина Яковлевна Паук керте латтача «Малгобекнефта» коммунистически къахьегама промыслаи коллективаш.

Социалистически декхараш кхоачашде лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лоацаш ба республика юрта боахама къахьегамхой а. 1.200 хьажкӀаш лелаю звено вӀашагӀтехай, царна лаьттан участкаш къоастаяьй, хиланза яргӀоаца техника еннай. ЦӀи хеза болча хьажкӀаш лелаерий звеньевойша «Шалинский» совхозерча Музыкаева Маликаси «Октября 40 шу» яхача совхозерча Кусиева Зайдатеи дӀадувргйола фу кийчдаьд, шоай участкашка дукха удобрени йиллай.

Шура дукхагӀа яккха яхь лаьцараштa юкъе хьалха латт Наурски района «Терский» совхоза доярка Лунева, «Назрановский» совхоза доярка Барахоева Лемка, Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза доярка Любовь Колесникова, Шелковской района Сталина цӀерахча колхоза доярка Ефросинья Авилова.

Укх шера 2000 хьакха кхаьба, йорстаяь, 2000 центнер дулх пачхаьлкхенна дӀадала дош денна Грозненски шурий совхоза свинарка Мария Наумова белгал ца яьккхача яргьяц. Цо хӀанзехьа а дӀаеннай 742 центнер хула 735 хьакха, хӀаьта апрель бетта кхы 400 хьакха а лургья.

Ший декхар толамца кхоачашду республике эгара дикагӀа йолча птичницас «Ермоловский» совхоза болхлочо Нина Олюнинас. Шу доладенначa хана денз хӀара яхкача котамгара 50 фуъ гулдаьд цо.

Уж вай маякаш я. Юрта боахама дуккха эзараш болча къахьегамхой дог урауттаду цар шоай хьокхамца.

Парте обкомои республика Министрий Советои тӀахьех съезде дакъа лоацараш — Нохч-ГӀалгӀайчен кхалнаьха хьалха латта викалаш ССКП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъяр духьа лоаттабеча къовсама юкъе хьинаре дакъа лацара, республикерча берригача кхалнахага кхайкарал дара, республика боахами культуреи дегӀайоалаечa керда толамаш а доахаш, семилетка кхоалагӀа шу белгалдаккхара.

СУРТА ТӀА: Нохч-ГӀалгӀай мехкарча кхалнаьха 3-ча съезде вӀашагӀкхийтта тайп-тайпарча къамех бола кхалнах. (аьрдехьара аьттехьа): «Лермонтовский» совхоза звеньевая С. Сайдаева, Адыгейски автономни областерча Ильича цӀерахча колхоза звеньевая, Социалистически Къахьегама Турпал С. Хурай, Грозненски районерча № 15 йолча совхоза хьакхарч лелаеш йола Наумова, Грознерча нефтемаслозавода установка начальник, Социалистически Къахьегама Турпал Летковская, «Октября 40 шу» яхача совхоза звеньевая З. Кусиева. И. ПЛИЕВА сурт.

КхоалагIа республикански кхалнаьха съезд

КХЫ А ДОККХАГIА ТОЛАМАШ ДАХА

О. А. Чахкиева докладах йистедоалар

Промышленносте, гIишлош еча, транспорте балхаш деш болча кхалнаха керттера уйла тIаерзае еза Iилманнеи техниканеи керда карагIдаьнараш производствана юкъедахьара, технологически процессаш эргайоахаш тоаяра, производство дикагIа вIаштIехьъяккхара, чура кхоачамаш оарцагIдахара, материалаши ахчеи кходара, тIаийща декхараш цу наькъаща ханал хьалха кхоачашдара.

Юрташкара къахьегамхой декха рийла ба района колхозашкареи совхозашкареи беррига къахьегамхой хьалха латтараштa тIехьакхебар духьа яхь йоаржаяьча Московски областерча Серпуховски района юрта боахаме хьалха латтарий маьхера гIулакх хьаллаца.

Ховш да, лакхера агротехника лелаеш ца хилча юрта боахама культурай доккхий хьувкъамаш даха йиш ца хилар. Лаьтта леладара культура лакхъяр, минеральнии органически удобренех бизза пайда эцар, хиш дехкача лаьттаех пайда дикагIа эцар духьа къовсам лоаттаберий хьалхарча мутIарашка хиланза даргдац шо, сортах дола фу кийчдеча, еррига дIаювш йола хьажкIаш квадратно-гнездовой хьисапе дIаювча хьинаре дакъа лаца деза оаш.

Доаханийи оалхазарийи продуктивность лакхъяр духьа хIара ферме йоккха доакъарий база юлларгья вай, керттерча даькъе хьажкIаш а йолаш. Хьайбай боахамерча дерригача халача балхашта, къаьстта а хий Iалашдара, доахан деттара, жа ларгара, тIадийрзза механизаци ергья вай. Лаьттанцареи хьайбашкареи йоалача ерригача продукце тайпаш дахарга дIабода мах лохбелга вIаштIехьдаккха.

Боахам тоабеча вай доахаш дола толамаш къахьегамхой сакхетам лакха хиларга хьежжа да. Цудухьа керттера декхар да наьха коммунистически сакхетам дIахо лакхбелга. Республикерча кхалнаха юкъера болх во латташ хилара а из тоабара де дезарий а хьакъехьара дош ше дувцача хана парте обкома IV-гIча Пленумо белгалдаьхар кхалнаха юкъе беш бола организаторскии политическии болх чIоагIбара де деза гIулакхаш. Кхалнаха юкъе беш бола беррига массово-политически болх «ХIанзарча хьалашка лелаеча партийни пропаганда декхарий хьакъехьа» ССКП ЦК баьча соцамга хьежжа вIаштIехьбаккха безаш а кхалнаьха идейни дешаши хьашташи лакхдара, республика общественно-политически вахара уж чIоагIа юкъеозара тIаберзабаь хила безаш а ба.

Къамаьлаца а кепа йоазонца а еча пропаганда юкъе лоархIамера моттиг дIалоацаш хила беза кхалнаха луш бола идейни хьехам. Кхалнаха деча балхашка а хьежаш, каст-каста чулоацам дика бола а лекцеш, беседаш еша еза кхалнаха.

Коммунистически хьехам лакхбара кхалнах шоаш а оарцагIбаха беза. Цаим хьалха латта марксистко-ленински теори Iомаеш хила беза кхалнах, цар чIоагIа къовсам лоаттабе беза Советски Iаьдало шоашта еннача йоккхийча бокъонех пайда эцара шоашта новкъарле ерашта духьала. ХIара денна а тIагIертта а кхалнаха юкъе массово-политически болх лелабе беза кхалнаьха советаша, юкъара гIулакхаш, халкъий доттагIал дукха дезаргдолча уйланца, кхоачамбоацараш ловргдоацача уйланца хьалкхебе беза уж.

Ялат, дулх, шура, тха, баьца даараш, комсаш дикка дукхагIа яхара мел эша хьалаш долаш да республике. Iалама фузкъаш Iалаьмате дукха да республикага. Вай дIа мел йийна хIамаш дика хургья нагахьа санна уж ханнахьа дIа а юйя, царна гIулакх дика а дойя. Итташ эзараш хьайбаш кхаба йиш йолаш дика лоаман даьгIенаш, Тиркал дехьара йоккхий аренаш я Нохч-ГIалгIайчен. ПаргIатта леладе йиш я нек ду а вож тайпа а оалхазараш. ГIулакх лерттIа вIаштIехьдаккха а долаш долча кхоачамехи торонехи пайда эца а ховлга мара, кхы эшаш хIама дац.

Шеко яц, Нохч-ГIалгIайчен кхалнаха шоай деррига низаш, творчески хьинар боахами культуреи дегIадоаладара гIулакха республикана хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара тIадохийтаргхиларах, къаьнача замах юхедисача воча гIулакхашта духьала, хьалха латтача культуранеи дикача вахараи тIехьа лаьрхкIа къовсам лоаттабергхиларах, Коммунистически партенеи цун ленински Центральни Комитетаи гонахьа кхы а айхагIа уж кхоталургхиларах, вай мехка коммунизм хьалъяра юкъе цар шоашкара доаггIаш дола дакъа лоацаргхиларах!

* * *

Доклад чакхъяьнначул тIехьагIа къамаьл ду Каргалински районерча Бороздиновски юрта Совета председатель йолча нов. **Крылевскаяс.**

— Историе чухь эггара хьалха маIача сага нийсса политически, боахама, культурни вахара массадолча доакъошка дакъа лаца кхалсага бокъо еннар Советски паччахьалкхе я, — йоах нов. Крылевскаяс. — Тха районе дукха ба цIенача а хьаьналча а къахьегамца шоай сий даькха кхалнах. Цар хьинаре дакъа лоац района юрта Советаша деча балхашка а боахамеи культураи вахарца а.

Кхалнаьха низаца вIашагIъехк хаттарийи жопийи сайренаш, дынах юхедиса зуламера гIулакхаш дувцаш а кхыйола а лекцеш еш.

Кхалнаьха совето дувц материально-бытовой хьалех, дезалий барт тоабарах, медицински гIулакх дарах, торговлех дола а кхыдола а дешаш. Уж дешаш къестаду хIаранеца къаьст-къаьста беседаш еш а цIагIарча лекторешка а.

Парте XXII-гIча съезда боагIIача тайпара накъа баха оарцагIбаьннаб тха кхалнах. Вай республикера беррига кхалнах тIахьех аз сийрда, иразера вахар тоадара, дерригача дунен тIа машар оттабар духьа къовсам лоаттабара.

— Республика массайолча миIингашкарча кхалнаха шоай уйлаш а дагардар а дувца йиш йола кхалнаьха съезд юкъ-юкъе гулъеш хилар дика тIулакх да,—аьлар Ножай-Юртовски района Калинина цIерахча колхоза председатела заместитела нов. **Хамаевас**. — Цо новкъостал ду тхона деша а болх бе а.

— Оаха, лоаман кхалнаха, доккхал ду вай мехкарча кхыча кхалнаьха цIераш ше йоахаш. Н. С. Хрущева новкъостий Музыкаевайи Кусиевайи цIераш яхарах. Революци ялалехьа малаш хиннаб цу кхалнаьха ноаной? Уж хиннаб цхьаккха бокъо йоацаш, бежан мо бохкаш а шийна ца везача сагага маьре ухийташ а хинна кхалнах. Таханара кхалсат тара яц революци ялалехьа хинначарна.

Республика юхаметтаоттаяьчул тIехьагIа тха лоаман кхалнаха юкъе боккха а масса оагIорахьара а болх чакхбаьккхаб. Дешанза а кIезига дийша а болча кхалнаха дешар хьехилга вIаштIехьдаьккхад массайолча юрташка. Деша яха ха йола еррига йиIигаш дешара юкъеэзай. Кхийначa мехкараштa лаьрхIа вIашагIъеллай 80 йоI чуйоагIаш йола 8 группеи, политграмота хьеха 10 кружоки. Из боккха болх чакхбаккхар бахьан долаш шоай болх дика дIаболабаьб кхалнаьха советаша. Цар дика новкъостал ду района хьалхашка латта боахамеи политическии декхараш кхоачащдара кхалнах оарцагIбоахаш.

Районо толаме чакхдаьккхар 1960 боахама шу. Цу гIулакха керттера дакъа лоацаш хиннараш кхалнах бар, хIана аьлча юрта боахама производстверча болхлоех 70 процент кхалнах ба тха районе.

1961 шера тIаийща доккхий декхараш сийленца кхоачашдеш ба тха къахьегамхой хIанз.

Тха районе чIоагIа йоакхо ю кхалнах хьалхле лелаеча балхаш тIа ахийтара. Нагахьа санна 1958 шера тха районе хьалхле лелаеча балха тIа 1 нохчий кхалсаг мара хиннаеце, хIанз 52 кхалсаг я цига, партийни балхаш тIа яхийтай 36 кхалсаг, юрта советий председателалла—5, юрта Советий председателий заместителалла — 7, отделий заведующелла —5. Бригадираш, звеньеводаш, учетчикаш, табельщикаш болаш 122 кхалсаг я, колхоза председателий заместителаш болаш 5 я, правленей членаш болаш 24 кхалсаг я.

Иштта толамаш даьхадале а кхоачамбоацараш а да тха районе. Масала, моттигаш я дукха истий кхувлаш, маьре баха ха йоаца мехкарий маьре ухийташ. Цхьабакъда, цу эхь дайнача гIулакхашца оаха къовсам а лоаттабу, хIаьта оаха кастта цIендаь дIа а доахаргда уж.

ДIахо нов. Хамаевас дех республика кулгалхошкара шоашта ца тоъаш бола хьехархой, лораш бахкийтар а шоай районе дукха зехьа бовш бола сом чакхбахара гIулакхa дукхача хана денз хьалъе лаьрхIа пищекомбинат сихагIа хьалъяь яккхар а.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча Веданарча юкъерча школа хьехархочо нов. **Кочетовас** дийцар кхалнаьха III-гIча съезда накъа боагIаш Веденски районерча кхалнаха даьха толамаш.

— Болхлой, колхозхой, гIулакхе болаш 10563 кхалсаг я тха районе,— аьлар цо.— Массайолча моттиге болх беш ба тха лоаман кхалнах: райисполкоме, ВЛКСМ райкоме, культура учрежденешка, иштта кхычахьа. Дукха мехкарий ба хьехархой, лораш, юрта советий председателаш, партийнии комсомольскии организацей секретараш болаш. Юрта къахьегамхой депутатий Советашка 146 кхалсаги райсовете 21 кхалсаги депутаталла хержай.

ХIанз дукхагIа ба районе кино ухаш, художественни самодеятельносте дакъа лоацаш бола кхалнах.

Боккха болх чакхбаьккхаб районе дийша боацача а кIезига дийшача а кхалнаха дешар хьехара. Районе вIашагIъелла а дика болх беш а политграмота хьехаш 60 совгIа кружок я. Соахка тха районе цхьаккха йоI яцар сайрийнарча школе дешаш, хIаьта хIанз дукха нохчий мехкарий ба болх а беш сайрийнарча школа 8—9 классашка деша ухаш. Кастта тханцига хьаелларгйолаш слюдяной фабрика я. Цига болх беш хургья 300—400 кхалсаг. Фабрике мастерий болх бе Iомалуш Грозне деша ягIа тха 15 нохчий йоI.

Укх шера чIоагIа болх баьб зераташ дIакъовлара. Масала, дIакъайлад Первомайское яхача юртара Кунта-Хьажий наьнеи Узум-Хьажийи зераташ.

Урдув ийдара цIенхаштта духьалбаьнна ба кхалнах. Цар шоай юртара нах тIахьех къаьнача замах юхедисача воча гIулакхашта духьала тIагIертта къовсам лоаттабара.

Даьха доккхий толамаш дале а, кхоачамбоацараш а да тха. Общественни, боахама, культура вахаре цхьанна тайпара дакъа ца лоацаш кхалнах ба тхогахьа хIанз а, дукха истий кхувлаш моттигаш я.

Цу тайпарча дынах юхедисача воча гIулакхашта духьала къовсам лоаттабанза баргбац.

Тха районе кIезига ба специалисташ, цудухьа городе бахача кхалнахага — хьехархошка, лорашка, агрономашка, зоотехникашка кхайк тхо ССКП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъеча юртарча къахьегамхошта новкъостал де колхозашка балха бахкара уж тIахьехаш.

Веденски районерча кхалнаьха цIерах аз дош лу съезда делегаташта а парте обкома а къаьнача замах юхедиса во гIулакхаш сихагIа дIададахара, вай сийлахьча Коммунистически парте XXII-гIа съезд хьаеллача денга паччахьалкхен планаш кхоачашъяра Веденски районерча кхалнаха шоай деррига низаш тIадохийтаргхиларах.

Дукха деза кхалнах! Кхалнаьха республикански съезде дакъа лоацаш барашка тхоай районерча кхалнаьха цIерах дIайха моаршал лу аз, аьлар «Шалинский» совхоза цIи хезача хьажкIаш лелаеча звеньеваяс нов. **Музыкаева Маликас.**

Дукха беза са йижарий, шо дерригаш а тIахьех аз дика болх бара. ДIадахача шера сога дар 30 гектар хулаш дола лаьтта. ХIара гектара тIара 105 центнер хьажкIаш яьхар аз. Укх шера 60 гектар хулача лаьттара гектара тIара 127 центнер хьажкIаш яха декхар тIаийщад. Республике дикагIа вола хьажкIаш лелаер нов. Зармаев социалистически яхье вех аз.

ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома секретара нов. **Шепелевас** республикерча комсомольцийи кагирхойи цIерах мерза моаршал делар съезда делегаташка — сий долча кхалнахага.

—ССКП ЦК январски Пленума соцамашеи укх шера октябрь бетта хургйолча ССКП XXII съездои дегаш гIоздаьха кагирхой хьинаре къахьегаш а доккхий къахьегама толамаш доахаш а ба, — аьлар цо. — Соахка вай кагирхоша комсомольски копилка чу 83 миллион сом ахча диллад. Шоай моттигашка хьинаре къахьегаш ва республикера 26 эзар къона механизатор, жа Iуй, дояркаш.

ДIахо нов. Шепелевас дийцар комсомольцашеи кагирхошеи доал даьча кхаш тIара кхыча кхаш тIара даькхачул шозза дукхагIа ялат даккхар, 26380 тонн шура яккхар, 26000 хьакха хьалкхеяр, 620 эзар коа тIара оалхазар хьалкхедар, 3 миллион фуъ гулдар.

Областной комсомольски организаци, йоахар цо, доккхал деш я хьинар долча кагирхоех Музыкаева Маликах, Сайдаева Сацийтах, Ткаченко Валентинах, иштта дукхача кхыбарех.

Январски Пленуме нов. Н. С. Хрущева баь хьехам хьа а ийца, республикерча лаьттах аханел совгIа долча лаьтта хьийкъа хьажкIаш хьалкхее а хIара гектара тIара 50 центнерал кIезигагIа йоацаш хьажкIаш яха а лаьрхIад комсомольцашеи кагирхошеи. Республике вIашагIйолла лаьрхIа я 40 комсомольско-кагирхой шурий-товарни ферма, шоашта юкъе 700 къона доярка а йолаш. Дояркашка лелабеш хургба 11 эзар етт. Цу доахангара цар йоаккхаргья 38000 тонн шура.

Иштта белгалдаьккхар нов. Шепелевас республике вIашагIъелла 350 комсомольско-кагирхой хьажкIаш лелаю звеноаш хилар.

МаIача наха санна хьинаре къахьегаш ба республикера мехкарийи къона кхалнахи. Областной комсомольски организаце нийсса ахаш хIана бац аьнна ба уж. Республике 400 гаргга йоI я юххьанцарча комсомольски организацена доал деш, 12 районни комсомольски организацешта доал деш, 4 кхалсаг я горкомеи обкомеи секретараш. 1000-нел дукхагIа комсомольцаш хержаб моттигашкарча Советашка депутаталла.

Цхьан дешаца аьлча, вахар чухь цхьаккха моттиг яц кхалнаха дакъа ца лоацаш. Бехктокхамера а сийлахь а гIулакх да кхалнахага коммунизм хьалъеча дакъа лацийтар, цар бокъонаш телхаерашца лира къовсам лоаттабар.

— Тха управленерча 370 болхлочох 138 кхалсаг я,— аьлар «Чечингстрой» треста 1-ча управлене мастер йолча нов **Эльдерхановас**,— хIаьта тайп-тайпарча къамех болча цу кхалнаха шоашта хьалхашка оттадаьр цхьа декхар да —махулла сихагIа гIишлош хьалъяр. ХIанз кхозза вIаштIара даь цIеноаш хьалдайташ я со. Февраль бетта план 207 процент кхоачашйир оаха, хIаьта март бетта план тахханалща — 180 процент. Сайрийна дешача политехникуме деша ягIа со, аьлар нов. Эльдерхановас, хIаьта из йистеяьккха Iе безам болаш а яц со.

Деррига наькъаш хьадийла да хIанз Нохч-ГIалгIай кхалсага. Дег тIара баркал оал аз вай езача коммунистически партена, Советски правительствана селла чIоагIа кхалнаьха йоакхо ярах.

Дикача хана дах вай, новкъостий, парте хадданза йоакхо ю вай вахар тоадара, аьлар орден лелаеча Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода болхлочо нов. **Стерленкос.** Цунна тешал ду бахача наха дукхагIа дулх, шура, кхыйола юртбоахама продукташ хилийтара дош дувцаш хиннача ССКП ЦК-а январски Пленумо а.

Семилетка кхоачашъеча хьинаре къахьегаш дакъа лоац Советски кхалнаха.

Семилетка шоллагIча шера валовой продукци арахецара план 103,7 проценти къахьегама овсарле лакхъяра план 103,9 проценти кхоачашъяьй тха завода болхлоша. ХIаьта укх шера хьалхарча квартала план, ханал хьалха, 27 марта кхоачашйир. Тха заводе болх беш 922 кхалсаг я, царех 105 саг хьалхле лелаеча балхаш тIа а йолаш.

Коммунистически къахьегама болама юкъе а рационализатораш болаш а дукха ба кхалнах. Шоай заданеш ханал хьалха кхоачашъю кхалнаха. Дика болх беш ба центральни лабораторе начальник Мальцева, Поплавская, операторaш Чуева, Игошина, кхыбараш а.

Ремонт е еза ха йаьхйолийташ оборудованега болх байтар доккхача лоархIаме да план кхоачашъеча. Н. Н. Шапошниковаси Никитинаси кулгал деча установка 80 ден-бус болх баьб ремонт ца еш.

Дика дакъа лоац тха кхалнаха общественни вахара юкъе. Парте юххьанцарча организаце секретараш, профоргаш, парткома членаш ба кхалнах. 22 саг юкъейодаш кхалнаьха совет я, болхлошта лекцеш ешаши беседаш еши 60 агитатор я.

Пролетариата диктатура котъялара эшача кертерачарех цаI да миллионаш болча кхалнаха боахама а политически вахара а юкъе дика дакъа лацар, аьннад В. И. Ленина. Кхалсаг боккха низ ба. ДегIаяра изза паргIато яла еза цунна.

Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода кхалнаьха цIерах аз дош лу кхалнаьха съезда коммунизм хьалъерий хьалхарча мугIарашка тхоаш даим латтаргхиларах, вай парте XXII-ча съезда сийленца накъа гIоргхиларах.

— Сальсана районерча беррига кхалнаьха цIерах, къаьстта колхозницай цIерах съезда делегаташка дIайха моаршал лу аз,— аьлар Жданова цIерахча колхоза председатела нов. **Докуевас.** — Иштта лов сона, дIахо шоай балхашка керда къахьегама коталонаш яха шун ка ялар, йоах цо.

Хадданза Советски наьха йоакхо еча ленински Центральни Комитетаи нов. Н. С. Хрущевнеи дег тIара баркал аьлар нов. Докуевас.

Тха лоаман районерча колхозе, йоахар цо, къахьегаш 150 кхалсаг я. 1960 шера 18 гектарах хIаране тIара 51 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьхар нов. Магомадовай хьажкIаш лелаеча звенос, хIаьта 1961 шера хIара гектара тIара 60 центнер яккха а лаьрхIад цар.

Орджоникидзе цIерахча колхозерча доярка нов. Саралиевас хIара Iаттагара 1800 килограмм шура яьккхай, 1100 килограмм мара яккха лаьрхIа ца хиннача.

Массадолча балхашка хьинаре дакъа лоацаш ба тха комсомольцаши кагирхойи. Цар кхоачашду халагIа мел дола балхаш.

Иштта белгалдаккха дезаш да тха балха юкъе цхьадола кхоачамбоацараш хилар. ЛерттIа вIаштIехьдаькхадац кхалнах общественни вахара юкъеозар. ХIанз а тIехьа нийслу тха юрта а районе а кхалнаьха бокъонаш телхаеш моттигаш.

— Кхалнах а ба маIача наха санна къа а хьегаш сийрда вахар кхоллаш боахка къахьегамхой. Цудухьа ерригача общественноста декхар да цар йоакхо яр.

Республикански кхоалагIча кхалнаьха съезде баьхкача вошал долча къамий кхыча республикашкарчеи областашкарчеи хьаьшашта Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой цIерах дег тIара баркал аьлар республика культура министра заместитела нов. **Ахматовас.**

ССКП ЦК Пленума решенеш кхоачашъяра, парте XXII съезда сийленца накъа бахара доккхий социалистически декхараш тIа а ийдеш, чуийнна къахьегаш боахкача советски нахаца цхьана хьалхарча юхьиге латт хьалха паччахьа хана цхьаккха бокъо йоацаш тоIабаь баьхка вайнаьха кхалнах а, аьлар цо дIахо. Нохч-ГIалгIайчен культура болхлошта юкъе йоккхагIа йола моттиг кхалнаха лоац, йоах Ахматовас. Клубашка, библиотекашка, культура отделашка балхаш деш, цIи хеза артисташ, журналисташ, лауреаташ болаш дукха ба вайнаьха кхалнах. Укх шера республика художественни самодеятельностага хьожача хана, соахкарчул кхозза дукхагIа бар цига дакъа лоацаш хинна кхалнах.

Клубашкеи библиотекашкеи балхаш деш 900 совгIа кхалсаг я вай республике. Ленинградски театральни институте, Тбилисски хореографически училище, Советски Союза кхыча дукхача городашка деша багIа вайнаьха мехкарий.

Хьалха дIаяхача замах юхедисача зуламерча гIулакхашта духьал чIоагIа къовсам лоаттабара, общественна пайдана бола болх бара, дешара, вай мехка шерра коммунизм хьалъяра программа кхоачашъеча хьинаре дакъа лаца тIахьийхар нов. Ахматовас съезда делегаташ а республикера кхалнах а. Юртбоахама Iилманна гучайийнна тIеххьара говзалаш беррригача колхозникашта, совхозий болхлошта дIайовзийтара даькъе клубай, культура цIеной, библиотекай болхлошта хьалхашка латта доккхий декхараш къоаггадаь белгал а даьха, городской организацеша, литератураи искусстваи деятелаша юрташта де деза новкъостал дийцар нов. Ахматовас дIахо.

Беррригача делегаташа раьза хинна чIоагIа тIоараш а тохаш, вайнаьха кхалсага хетаяь ше язъяь стихотворени йийшар нов. Ахматовас ший къамаьл чакхдоаллаш.

Первомайски районерча къахьегача кхалнаьха цIерах республикански кхалнаьха съезда делегаташка моаршал а хоатташ дIадоладир ший къамаьл Первомайски райкома кхалнаха юкъерча балха отдела заведующи йолча нов. **Албогачиевас**. Коммунистически партеи Советски Iаьдалои даиман кхалнаьха йоакхо еш хилар белгал а даьккха, вай мехка коммунистически общество хьалъеча хьинаре дакъа лоацаш кхалнах болга дийцар цо дIахо. Тха районерча колхозашка дукхагIа балхаш дераш кхалнах ба, аьлар цо, советски, партийни, боахама организацешка, культурни учрежденешка балхаш деш, школашка хьехаш дукха кхалнах ба вайнаьха.

Шоай балхаш дика кхоачашдарца сийле яьккха районера кхалнах бувц дIахо нов. Албогачиевас. Районе торговле балхаш деча нахах ахаш вайнаьха кхалнах ба. Райисполкома кхаь отдела заведующеш гIалгIай мехкарий ба. Комсомола райкома хьалхарча секретаралла болх беш я нов. А. Хакиева. Дукха ба районе доахан деттача, хьажкIаш кхееча, берашта коммунистически кхетам луча балхаш тIа доккхий толамаш даьха кхалнах.

ХIанз вайнаьха кхалсаг сийрдача, иразерча наькъ тIа яьннача хана кхалнаьха бокъонаш теIаеча дына гIулакхашта, шариIата «бокъонашта» духьала чIоагIагIа къовсам лоаттабара ерригача йиIигашка дешийтара чIоагIа оарцагIбала беза кхалнах, аьлар Албогачиевас. Доккхий социалистически декхараш тIа а ийдеш, семилетка кхоалагIча шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяра чуийнна къахьегаш ба Первомайски районера кхалнах. ССКП XXII съезда сийленца накъа дахара, январски Пленума решенеш кхоачашъяра яьржача социалистическия яхье, дерригача советски халкъа а санна, кхалнаьха дика ка яргхилара шек хила дезац.

Вай парте Центральни Комитето доамарча къамий кхалнаха юкъерча балхах лаьца лаьрххIа соцам тIаийцаб, — йоах Нохч-ГIалгIай педагогически института преподавателя **Джамбулатовас**. Цу тIа дувц кхалнах шерра общественни, боахама, культура вахара юкъеоза безаш хиларах, хIанз а вайна юкъера дIададаланза долча, кхалсага бокъонаш телхаеча къаьнача заман воча гIулакхех, кхалнаха юкъе беча балхацарча кхоачамбоацарех, уж дIадаха лоаттабе безача къовсамах. Цу къовсаме вай чехкагIа котдаргда нохчийи гIалгIайи кхалнахага дукхагIа дешийтарца, царна йоккхагIа паргIато яларца, общественни-пайданерча балха уж дукхагIа юкъеозарца.

Собранешка, кепа йоазон тIа, радио гIолла дийца ца дуташ, дукхагIа терко е еза кхалнаьха вахар тоадара, цар бокъо лакхъяра. Бер берий яслешка, беша, интернате дIадала вIаштIехьа ца даларах болх ца булаш, цIагIа багIаш дукха кхалнах ба. Общественни вахара юкъе дакъа лаца йиш хургйолаш торо Iалашъе еза бераш долча цIен-ноаношта.

Турбаща хий ца диллар бахьан хIанз а кхалнаха ги хий кхухьаш юрташ я вай республике, масала Аьлти-Юрт а йолаш. Из хала а дукха ха йоаеш а гIулакх да. Из бахьан долаш бераш, ше, цIен че цIена лелае вIаштIехьдалац цIен-наьна.

Дизза, бокъонца дола ираз кхаьчадац кхалнага Советски Iаьдал даллалца. Вай ноаноштеи царел хьалхагIа баьхараштеи сомагIа ца хиларал совгIа, гIанахь духьал хьокхаш а хиннадац тахан вайга дола ираз. Цунах доккхал де доагIа.

Са дукха деза йижарийи ноанойи, тха школерча берригача дешархой цIерах аз дIайха салам-моаршал лу шуга, аьнна дIадоладир ший къамаьл Сунженски района Карабулакски юкъерча школа дешархочо **Ткаченко Валяс.** Даьхено чIоагIа йоакхо ю берий. Из ха а ховш тхоашта могар ду оаха махулла дукхагIа вай хьамсарча Даьхенна пайда балара. Тха школерча йийигашa дика дешарал совгIа чIоагIа новкъостал ду шоай даьштеи ноаноштеи. Цар сога аьннад дешархоша даьха толамаш укх съезде дIадувца, аьнна.

ДIадахача шера 33 гектарах хIаране тIара 80 центнер фуалъяьха хьажкIаш хьалкхейир оаха. Укх тIеххьарча диъ шера дика Iомаденнад тхо хьажкIаш лелае. КхоалагIа шу да аз хьажкIаш лелаеча дешархой бригаде болх бу.

Барт-цхьоагIо йолаш ба тха дешархой. Цудухьа вIаштIехьдоал тха дика къахьегама толамаш даха.

Вахаро хьахьекхад, йоах дIахо Валяс, духхьала тIехдика дешар кхоачам боацилга. Юкъера школа тIехдика йистеяьккхачул тIехьагIа колхозашкеи совхозашкеи ца а болхаш атта балхаш лех цхьаболча боча Iомабаьраша. Из нийса дац.

ХIанз хьалкхувш боагIа къона къахьегамхой, дешархой ба коммунизм хьалъе а цу хана баха а безараш. Цудухьа хIанзе а чIоагIа къахьег оаха, аьнна чакхдаьккхар Ткаченкос ший къамаьл.

Съездага моаршал хоатташ къамаьлаш дир кхыча республикашкарча хьаьшаша. Нов. Трофимова эггара хьалха дош лу РСФСР социальни Iалашон министра нов. **Муравьевайна**.

Нов. Муравьевас эрсий кхалнаьха цIерах деза моаршал делар Нохч-ГIалгIайчен кхалнаьха 3-ча съездага. Цо белгалдаьккхар, вай еза парти а Советски паччахьалкхе а вIашагIъелла В. И. Ленин массаза а кхалнаьха йоакхо еш хилар а хIанз вай мехка кхалнах боккха лоархIам болаш хилар а.

Каз. ССР просвещене Министра заместитела нов. **Есенжоловас** съезда делегаташка мерза моаршал ше денначул тIехьагIа дийцар Советски Iаьдал эттача 40 шера. Коммунистически партеи Советски правительстваси йоакхо ярах, Казахстанерча кхалнаьха вахаре хинна йоккхий эргалонаш.

Казахстанерча нохчийи гIалгIайи кхалнаьха цIерах съезда делегаташка а берригача Нохч-ГIалгIайчен кхалнахага а доккха моаршал делар Алма-Атарча № 2 йолча хIамаш тегача коммунистически къахьегама фабрика болхлочо нов. **Даскиевас.**

Киргизски медицински института директора нов. **Нургазиевас** шоай мехкара масалаш а кхувлаш дийцар тIехьабиса хиннача бусалба кхалнаьха вахар Советски Iаьдало овлангара хувцар а денгара ди массаза доал из тоалуш хилар а.

Дагестанерча берригача къахьегамхошкара дIайха моаршал а луш, къамаьл дир ССКП Дагестански обкома секретара нов. **Эльдаровас.**

Съезда делегатий теркам тIаозаш, безаме къамаьл дир ХIирий мехкара енача Къилбаседа-ХIирий АССР Правобережни райисполкома председатела нов. **Мискиевас.**

Иштта дег чура моаршалаш а телаш къамаьлаш дир Херсонски областерча **Наливайкос**, Калмыкерча **Шаркубиновас**, Кабардино - Балкарерча **Шогеновас**, Карачаево - Черкесерча **Байрамуковас**, Адыгейски автономни областерча **Устока**.

ЦаI санна берригаш а раьза а болаш, съезда делегаташа тIаийцар Нохч-ГIалгIайчен кхалнахага даь кхайкарали ССКП ЦК дохьийташ дола письмои.

Республикански съезде хиннача кхалнаха Нохч-ГIалгIайчен берригача кхалнахага даь

КХАЙКАРАЛ

Дукха беза промышленносте, стройкашка, транспорте, колхозашкеи, совхозашкеи, учрежденешкеи, дешара заведенешкеи къахьега кхалнах, Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республикера беррига кхалнах!

Доккхийча, дегаш гIоздоахача гIулакхех чуийнна йоалл вай Даьхе. Коммунистически партеи цун ленински Центральни Комитетеи хьалхленца боахама а культура а масса даькъе хIара денна тIа-тIа керда коталонаш йоах советски наха. ЦIаккха а ца еннача тайпара сиха дегIайоагIа вай промышленность — социалистически экономика эггара лоархIамегIара лард. Ондда хIамаш карагIдаьннад юрта боахам дегIабоалабара даькъе а. Хадданза тоалуш йоагIа вай халкъа хьал-торо. Советски Iилманнеи техниканеи Iалаьмате доккхий хIамаш карагIдаьнна хилара кхы цIаькха а, цIаькха а тешал ду хьа а яь дуккха лагIаш дола ракета урагIа яхийтаро, планеташта юкъе лела автоматически станци Венера яхача планетага яхийтаро, пхелагIа кема-спутник дахийтаро.

Новкъостий кхалнах!

ССКП Центральни Комитета январски Пленума решенещ а ССКП хургйолча XXII съездага ю кийчо а бахьан долаш политическии производственнии хьинар чIоагIа айденнача хана гулъеннай вай съезд.

Пленума решенеех а, цу Пленумеи зонашка гIолла яьча юрта боахаме хьалха латтарий совещанешкеи Н. С. Хрущева даьча къамаьлех а къаьгга дика хьагучадоал къахьегамхой хьал-торо тоаяра даиман йоакхо еш Коммунистически партии Советски правительствои хилар, советски халкъа вахар кхы а хозагIа, кхы а гIозагIа хилийта гIерташ уж хилар.

Дерригача советски халкъо санна, оаха, Нохч-ГIалгIайчен кхалнаха, цхьа саг санна, масса раьза а йолаш, даггара могаду ССКП ЦК январски Пленума соцамаш а Н. С. Хрущева даь къамаьлаш а, хIаьта иштта халкъа боахами культуреи кхы дIахо а дегIайоалаяра даькъе керда толамаш дахарца болча безамах дегаш хьалдиза а да тхо.

Семилетка кхоалагIча шера планаш ханал хьалха кхоачашъяраи ССКП XXII съезда сийленца накъа дахараи дерригача халкъо лаьцача яхьа хьинаре юкъе а баха, лаьттанцара а хьайбаш кхоабача боахамгара а йоала продукци алсамъяккха 1961-ча шера доккхий социалистически декхараш тIаийцад вай республика юрта боахамерча къахьегамхоша. 50 эзар гектар лаьттах хIара гектара тIара 45—50 центнерал кIезигагIа йоацаш фуалъяьха хьажкIаш, хIара гектар лаьттан тIара 11,5 центнер гидуаргаш, 200 центнер шекар доаккха свекла, 115 центнер баьца дааращ, 70 центнер комсаш яхара къовсам лоаттабеш ба уж.

Хьайбаш леладеча боахамаш тIарча болхлоша дош деннад деррига хьайбаш, къаьстта а детта доахани оалхазараши дебаде, хIара Iаттагара 2.050 килограммал кIезигагIа йоацаш шура яккха, хIара яхкача котамгара 103 фуъ гулде, хIара устагIана тIера 4,2 килограмм тха даккха, кхаьба дорста а даь паччахьалкхенна 26 449 бежан, 103 000 хьакха, 117 000 устагIа, 1 650 000 оалхазар дIадала. 1961-ча шера 1960-ча шерарчул дулх 27 процент, шура 15 процент, фуаш 17 процент дукхагIа кийчде. Йоаккхаш йола продукци алсамъяккхарца цхьана чухнахьа баккха беза из продукци хьаярга дIабода мах а.

Семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе а эшаш йола оборудовании юртбоахама инвентари кийчъяра колхозаштеи совхозаштеи новкъостал де а социалистически декхараш тIаийцад республикерча промышленни предприятей, стройкай, транспорта коллективаша.

Республикера беррига кхалнах оаха тIахьех семилетка кхоалагIча шера де лаьрхIар ханал хьалха даь даккхара, ССКП ЦК январски Пленума решенеш чакхъяхара, тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара, Советски Союза Коммунистически парте XXII съезда сийленца накъа дахара дерригача халкъо лаьцача яхьа юкъе кхы а хьинарегIа дакъа лацара, мехка дукхагIа промышленни а юртбоахама а продукци ялара.

Дукха деза новкъостий!

Оаха, республикански кхалнаьха съезде хиннараша, Нохч-ГIалгIайчен берригача кхалнаьха цIерах дош лу Коммунистически партенеи вай кхоачара а вайна дукха везаш а вола Никита Сергеевич Хрущев керте латташ йолча цун ленински Центральни Комитетаи юрта боахамерча, промышленностерча къахьегама кхалнаха, халкъа дешара а, унахцIено лораяра а, культура а учрежденешкарча, иштта кхы мел йолча профессех болча берригача болхлоша шоай беррига низ, хьинар, кхетам тIа а бахийта коммунизм хьалъяра керда толамаш доахаргхилара.

Даькъала хилба хьинаре коммунизм хьалъеш бола советски кхалнах!

Даькъала хийла дика ка а йоалаш адамашта коммунизмага бода никъ боахаш йола Советски Даьхе!

Даькъала хийла Советски халкъа дерригдунен-исторически толамаш даха цун дог уравттадеш а из вIаштIехьдоахаш а йола Коммунистически парти!

Доазол дехьара

Аравийски ах-гIайрен карта тIа

Персидски заливи цунца доазув долаш йола Аравийски ах-гIайреи дуккха итташ шерашка британски империализма заповедник лоархIаш хиннай. Английски колонизатораша шоашта товча тайпара увттадеш а хувцаш а хиннад Араве карта, вIашагIйиийхкай марионеточни пачхьалкхенаш, нийсхо йоаца договораш увттадаьд моттигерча феодалашца, Араве яьсаленашка, аренашка, лоамашка бахача миллионаш болча наьха кхелаш шоашта товча оагIорахьа ерзаеш хиннай. Хьалхара дунен тIом дIа а баьнна, Араве гIомараштa кIалхара мехкдаьтта корадаьча хана, цига тIайийрзар американски монополеш. «Гаргарча Малхбоалене йоккхийча державашка дипломати лелаяйташ хинна керттера низ мехкдаьтта дар», — яхаш яздаьд шеий мемуарашка хьалха США пачхьалкхен секретарь хиннача Корделл Хэлла.

США-с чIоагтIа низ тIабахийтарах английски колонизаторий дикка ка яла а йийзар, дукха ха йоацаш а тIехьа цар шоай лоархIаш хиннача доалахьенах цхьадола дакъа американски монополешта дIадала а дийзар. Американски мехкдаьтта компанеш чIоагтIа чIоагIъеннай Саудовски Араве, Бахрейне, хIаьта Кувейта, Катара яхача а Аравийски ах-гIайрен кхыча а районий мехкдаьттах английски трестаща цхьана пайда эцаш а я. Американски монополеша цигара шоай гIулакхаш шердара Англе новкъарле ергйолга ховш да. Аравийски ах-гIайре тIа каст-каста хулаш дола довнаш Английскии Американскии мехкдаьтта компанешта юкъе латтача яхьаша хьеду. Цхьабакъда, американскии английскии колонизатораш цхьана хул Iарбий халкъий къаман-кортамукъален болам тоIабеча хана. Цу гIулакхa США-и Англеи империалисташа новкъостал ийду Аравийски ах-гIайрен дуккхача мехкашка доал деча деспотически эмирашкара, шейхашкара, цар дезалашкара. Цар доалахьа доккхий рузкъаш да. Масала, Кувейтеи Саудовски Аравеи балхаш деш йолча мехкдаьтта компанеша цигарча мехкашта доал дечарна болча пайданна дIатела ахча шера 300—400 миллион доллар совгIа да.

Аравийски ах-гIайрен тIа колонизатораша шоай политика лелаяра бахьан да из дуккха кагий пачхьалкхенаш а яь, йийкъа хилар. Аравийски ах-гIайрен тIара эггара йоккхагIа йола пачхьалкхе — Саудовски Арави — хьахиннай XX-гIча бIаьшерен 25 шера. Саудовски Араве Аль-Хасе яхача малхбоалехьарча провинцера дуккха мехкдаьтта доалла моттигаш «Арабиэн американ ойл компани («АРАМКО») яхача американски компане» пайда эцаш я. Саудовски Аравера доаккха мехкдаьтта шера 60 миллион тоаннага дIакхоачаш дале а. мохк экономически гIулакхa тIехьабиса ба, хIаьта цига баха нах, хьалхагIа а санна, хьайбайи лаьттанцареи боахамаш леладеш ба. Доазол дехьарча эггара йоккхагIчарех США фецарча тIема база я Дахране. Саудовски Араве правительства соцам баьб из база 1962 шера дIаяккха аьнна.

Аравийски ах-гIайрен Къулба-малхбузехьарча даькъ тIа уллача Йемен яхача королевствана мегар дуккха къовсам лоаттабаьчул тIехьагIа шийна кортамукъале яккха. Из Iарбий пачхьалкхе 200 эзар квадратни километр йола моттиг дIалоацаш а 5 миллион гаргга нах бахаш а я. Йемене бахача наха ду керттера балхаш лаьттанца дераш да, хIаьта керттерча даькъе цо доазол дехьа дохкаш дола товар — дерригача дунено хестадеш дола «Мокка» яха кофи да. Йемен яхача пачхьалкхенна керте латт король, хIаьта дына керте латта имам а из ва.

Иттаж шерашка шийна тIалаьттача туркий доала духьала къовсам лоаттабеш хьадена йеменски халкъ дIахо а къонахчалца къовсам лоаттабеш да Аравийски ах-гIайрен къулбехьарча даькъ тIа английски колонизаторашеи цар агенташеи лелаеча гIулакхашта духьала. Ткъаь итт шу совгIа ха я Йеменаи Советски Союзаи юкъе доттагIал тIехь гIулакхаш лела. Шин мехка юкъе яьча соглашенега хьежжа хIанз советски организацеша Шеча форда йисте уллача Ходейде хьалъяьй мехкара экономически гIулакхаш дIахо дегIадоаладе йиш хулийтаргйолаш йола хIанзарча тайпара порт.

Йеменаца доазув а долаш улла Аден яха пачхьалкхе 1830 шера Англе хьалаьца цун чIоагIале я. Аден—Англе фордацарча тIема а фецарча тIема а база я. Циггара Къулбехьен Араве районашта тIахьожам лоаттабу английски колониальни Iаьдало. Ткъаьннел совгIа Iарбий княжествашта чуйоагIаш йола из область Малхбузехьареи Малхбоалехьареи шин протекторат а я йиййкъай англичанаша. Малхбузехьара протекторат Аден яхача колоненеи Йеменаи юккъе улл; Хадрамаут яха область чулоацаш йола Малхбоалехьара протекторат Омана дIатIаоттаьлца Малхбоаленгахьа дIаулл. Протектораташкарча Iарбий княжествашта керте латтача султанаша, эмираша, шейхаша духхьал английски Iаьдала тIахьожама кIаллоаттабеш долча договорашка гIолла Англеца бийзаб шоаш. Малхбузехьарча протектората княжествашкара хьал бахьан долаш чIоагIа къовсам латт Англенеи цу княжествaех бокъо йоацаш английски колонизатораша дIалаьца йеменски территоре дакъа лоархIаш йолча Йеменаи юкъе. Уж къовсамаш бахьан долаш Англе дуккхаза а агрессивни гIулакхаш леладаь Йемена духьала.

Къулбехьен Аравена кортамукъале яккхар духьа, английски колонизатораша а цар оттабаьча эмирашеи шейхашеи а деча доала духьала цIенхашта къовсам лоаттабеш ба протектораташка баха нах. Цу къовсама керте латт Къулбехьен Араве Лига чуйоагIаш йола къулба-аравийски патриотически организацеш.

Къулбехьен Аравера къаман-кортамукъален болам тоIабе безам болаш Малхбузен протекторате Iарбий княжествай Федераци вIашагIъеллай английски Iаьдало. Федераце декхар да Къулбехьен Араве феодальни доал дерий реакционни низаш вIашагIа а теха, колониализмана духьаларча болама духьала къовсам лоаттабелга. 1961 шу долалуча хана Федерацена юкъе итт княжество яр. Федераце Лакхехьарча совета форманна керте оттаваьр Аудали яхача княжества султан ва, цхьабакъда, бокъонца вола Федераце да Аденера английски губернатор ва. «Скотсмен» яхача английски газето беча хоамах, цу тайпара Федераце дIачуяха кийча я Малхбоалехьарча протектората цхьайола княжествaш а.

Протектораташта малхбоаленгахьа улл Оман. Малхбузехьарча кепа йоазоно «Маскатеи Оманеи султана» доалахьа лоархI из территори. Мадарра аьлча, Омана территоре англичанаша оттаваьча Маската султана Саид бен Таймураи Омана имама Галеб бен Аленеи юкъе къовсам латта массехк шу да. Маскат яхача султаната чуйоагIараш гонахьа яда форда йистера районаш мара яц, хIаьта Оман яхача имамата чудоагIар деррига юкъера дакъа да. Оман ший лоIамера теократически пачхьалкхе я, тайпашта юкъерча шейхаша, ды лелабеча наха, моттигерча цIи хезача наха валлалца хержа оттаваь имам керте а латташ йола.

Маскат яхача султанатаи Оман яхача имаматаи юкъе латта къовсам истори чIоагIа дIаьха долаш ба. 1920 шера Англи юкъе а латташ султанаи имамаи юкъе соглашени яьй Оман яха имамат ший лоIамера пачхьалкхе хилар бакъдеш. Из соглашени йохаяьй 1955 шера, английски тIема низаши английски эпсараша кулгалдеш дола Маската султана эскараши имамате чудаьхкача хана. Из агрессии йолаяра дола бахьан хилар Къулба-Малхбоалерча Аравера мехкдаьтта бахьан долаш английскии американскии компанешта юкъе латтача къовсамах а Аравийски ах-гIайрен тIара ший гIулакхаш чIоагIде безам болаш Англи хиларах а. Омана тайпаш къонахчалца духьалъэтта доллашехьа а, английски колонизатораштеи Маската доал де цар оттабаьраштеи мегар имаматера йоккхагIа йола нах баха центраш — Низва, Ибри яха городаш а кхыяраш а хьалувца. Имам Галеб Оманера дIаваханза валанзар, Саудовски Аравера моттиг лехар цо шийна кIалхарвала. Цхьабакъда, англичанаша мохк дIалацара духьала омански халкъо лоаттабу къовсам сацаргболаш бац. Имамата викалаша Каиреи Дамаскеи хан-ханнахьа хоам бу, английски эскараштa духьала партизански къовсам лоаттабеш болча омански патриотий гIулакхаш дувцаш.

Хьалха «Пиратски берд» аьле йоаккхаш хиннача цIерах довзаш долча Араве къулба-малхбоалехьарча даькъ тIа улл Договорни Омана ворхI шейхство. Цу кагийча ворхI пачхьалкхене баха 100—150 эзар саг хиллал болча наха деш дола керттера балхаш да хи чура чкъарий, жIовхьараш, перламутровии «цийна лергаш», губкаш доахилга. Договорий Омана княжествашкаьстача договорашка гIолла Англеца ювзаенна а Бахрейне вагIача английски резидента тIахьожам лоаттабеш а я. Цхьайолча шейхствай, масала, Шарджа, территорешка я английски аэродромаши фецарча тIема базаши. Договорни Омане дуккха гучадувлаш мехкдаьтта да.

Къилбаседен оагIорахьара Договорни Оманаца оагIув болаш я шийяр санна цIи йолча ах-гIайре тIа улла Катар яха эмират. Цу княжестве бахача 40—50 эзар саг хиллал болча нахах ши дакъ бола нах Доха яхача городе бах. Доха яхача города массехк километр гаьна улл Умм Саид яха порт. Ах-гIайрен тIара доаха мехкдаьтта цу порте гIолла доазол дехьа дIаккхухьийташ да. Катарера (Духан яха район) мехкдаьтта доахар «Ирак петролеум компани» яхача компанена чуйоагIаш йола организаци я. Шера 8 миллион тонн мехкдаьтта доаккх Катарера.

Бахрейн яхача шейхствона — Англе протектората — чуйоагIа Персидски залива малхбузехьарча даькъ тIара массехк гIайре. Архипелаге 125 эзар саг вах, царех 50 эзар гаргга бараш княжества столица лоархIаш йолча Манама яхача городе бах. 1932 шера мехкдаьтта корадаьд Бахрейнера. Шера цигара доала 2 миллион тонн совгIа дола мехкдаьтта американски мехкдаьтта трестий хьашташ хьаллоаттадеш йолча «Бахрейн ойл компани» яхача компане кара да. Бахрейне улл английски форда-тIема база. ШоллагIа дунен тIом чакхбаьнначул тIехьагIа къовсам болабелар Бахрейне англичанаша доал дара духьала, гIайренна кортамукъале яккхара тIехьа.

Дунен тIарча эггара дукхатIа мехкдаьтта доаллача районех я Аравийски ах-гIайренна къилбаседа-малхбоалентахьа улла Кувейт яха эмират. Английскии американскии мехкдаьтта компанией хьашташ цхьатарра кхоачадеш йолча «Кувейт ойл компане» шера доаккха мехкдаьтта 70 миллион тоннал совгIа да. Кувейт яхача эмирата дIалоацача 21 эзар квадратни километр йолча территоре 200 эзар совгIа саг вах. Укх тIехьарча итт шера эмирате баха нах шозза совгIа дукхагIа хиннаб индийцаш, иракцаш, иранцаш тIабаххар бахьан долаш. XIX-гIча бIаьшерен тIеххьарча шерашкара денз англичаний доалахьа йолаш хьайоагIа Кувейт, мадарра аьлча, массаза а Англе колони хила а хиннай, хIанз йолаш а я, доал деш английски политически агент а волаш. Тахан цу районе а тIа-тIа чIоагIагIа айлуш латт еррига Iарбий Малхбоале дIалаьца бола къаман-кортамукъален болам.

ТIеххьарча шерашка хьайнача гIулакхаша — Бахрейне англичанашта духьаленаш яро, англичанаша доал дара духьала Къулбехьен Аравеи Оманеи бахача наха лоаттабеча къовсамо хьахьокх Аравийски ах-гIайрен тIа бахача наха Iарбий халкъаша лоаттабеча къаман-кортамукъален къовсама юкъе тIа-тIа доккхагIа дакъа лоацаш хилар.

Аравийски ах-гIайрен тIарча мехкашка къаман буржуазе гIулакхаш чIоагI ме лу, шоай интеллигенце кадраш хьахила ме йолл, болхлой класс йоккхагIа ме хул колониальни эксплуатацена духьалара, хьашташ цаIаш хиларах колонизаторашца бувзабенна болча султанийи шейхийи цхьа боарам боацаш долча Iаьдала духьалара болам чIоагIлу. Арави — доккхий рузкъаш долаши чIоагIа къел латташи бола мохк—тахан Азеи Африкеи лелача исторически процессаша хьабиийлача лоархIамерча наькъ тIа дIатIаяла гаргга латт.

А. СТУПАК.

Укх деношка Грознерча № 1 йолча юкъерча школа цIеношка городерча берий творчествах йола выставка хьайийлай. Укхаза машиноведенех, физиках, химех, домоводствах, методиках йола экспонаташ я хьахьокхаш.

Къаьстта дукха нах хул тайп-тайпарча барзкъийи лерийи экспонаташ латтача цIагIа. Школе хьайийлача выставка хьахьокх вай республикерча школаша берашта къахьегама воспитани ялара дукха болх баьлга. Выставка хьайийлача массехк дийнахьа вай республикера бIаьш нах хиннаб цига хьожаш.

Сурта тIа: домоводства экспоната шка хьожаш ба выставке баьхкараш. **Г. ЛЫСЕНКО сурт.**

Кхетамца кулгалде дешархой бригадашта

Укх деношка Лермонтова цIерахча театре республикерча дешархой производственни бригадайи звенойи викалий совещани хилар.

СОКП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъеш дешархой бригадаштеи звеноштеи хьалхашка латтача декхарех лаьца доклад йир Нохч-ГIалгIай республика просвещене министра нов. Ромовске.

Деша багIарашта производственни балха говзал Iомаяра эггара дикагIа форма ше хилар хьахьекхад школай дешархой производственни бригадашеи комсомольско-кагирхой звеношеи.

Берригача мехка санна вай республике а вIашагIъехкай дешареи вахареи бувзам чIоагIбара йола дешархой производственни бригадаш. 1960 шера вай республикерча колхозашкеи совхозашкеи болх беш 5825 дешархо хиннав, 114 бригаде чувоагIаш. Бригадашта хьакъоастадьдар 3500 гектар колхозийи совхозийи лаьтта. Цу лаьтта тайп-тайпара культураш хьалкхейир цар, хIаьта сомий гаьнаш а дIаегIай.

Хьалкхеяьча культурашта юкъе керттера дакъа дIалоац хьажкIаша. 1906 гектара тIара дешархоша чуера 75 эзар центнер хьажкIаш, юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 28,7 центнер мара вай республике ца яьккхача, дешархоша 39,5 центнер яьккхар.

Цул совгIа, 454 гектара тIара дешархой бригадаша чудера 60666 центнер баьца даарши харбазаши, 534 гектара тIа технически культураш, цунца шекар доаккха свекла. 106 гектара тIа дIайийнача шекар доаккхача свеклах 31.350 центнер яьккхар бригадаша, вешта аьлча, хIара гектара тIара 296 центнер.

ЧIоагIа къахьийгад республикерча дешархоша сомийи комсийи бешамашка, юрташ тоаеш, гаьнаш йоIаш. Цар чуийцар 336 гектара тIара комсаш, хIаьта школашка уж хьалкхеяьй 145 эзар гектара тIа.

Доккхий балхаш ду дукхагIа йолча школаша хьайбай фермашка а. Колхозийи совхозийи фермашка дешархоша хьалкхедаьд 129 эзар коа тIара оалхазар, 8.750 кролик, 166 Iэсилг. Духхьала 10 районерча бригадаша даьккхад 92 эзар къахьегама ди.

Дешархошта агротехнически гIулакх дикагIа Iомадара дешархой бригадашка опытни балхаш ду. Цига керттера темаш я: ялат дикагIа хьалкхеделга, баьца даарий дуккха тайпаш кийчделга, иштта кхыяраш а.

Цхьайолча дешархой бригадаша хьажкIаш хьалкхееш доккхий толамаш даьхад. Каргалински юкъерча школа дешархоша 80 гектара тIа хьалкхейир «ВИР-63» яха хьажкIаш, хIаьта хIара гектара тIара 60 центнер а яьккхай. Вай мехка къилбаседа районашта лаьрхIа «Буковская-1» яха гибридни хьажкIаш а хьалкхейир цар 70 гектара тIа, хIара гектара тIара яьккхар 26 центнер.

ДикагIа йолча дешархой производственни бригадех я Сунженски района Троицки яхача юртара юкъерча школа бригада. 1960 шера чуенай цу бригада 7.560 центнер «ВИР-42» яхача гибридни хьажкIий, 9 эзар коа тIара оалхазар.

Иштта чIоагIа къахьийгад дIадахача шера Сунженски района 11 шера дешача школа дешархой бригада а. ДIадахача шера 33 гектара тIа дIайийнача хьажкIех хIара гектара тIара 107 центнер томараш тIехьа хьажкIаш яьхай, 12 гектарах хIаране тIара 420 центнер свекла а яьккхай.

Цхьабакъда, иштта дика болх бац цхьайолча школай дешархой бригадаша. Цудухьа, дикагIа йолча бригадаша болх мишта бу а хьежаш дIабахьа беза цар шоай болх.

Уж боккхача лоархIамера дола декхараш кхоачашдара новкъостал де деза городерча школай дешархоша а.

Совещане хиннача дешархой производственни бригадай бригадираша дийцар шоай бригадаша мишта болх бу.

— Массехк шу да Каргалински района «Красный пахарь» яхача колхоза кхашка тха дешархой бригада болх бу, — аьлар Каргалински юкъерча школерча цу бригада бригадира Алименкос. — Пайдане а долаш, доккхий балхаш даь цу хана денз тха бригада. 1960 шера «Буковинская-1» яха хьажкIаш 30 гектара тIа хьалкхейир оаха. Укх шера хIара гектара тIара оаха йоаккхаргья «Буковинская-1» яхача хьажкIий 26 центнер.

Доккхий балхаш ду МагIалбикерча № 4 йолча школа интерната дешархой производственни бригада, аьлар цу бригада бригадира Колесниковас. Тайп-тайпара культураш: гидуаргаш, хьажкIаш, кабуцаш, иштта кхыяраш хьалкхею. Цул совгIа, хьакхарч лелаеча звенос хьалкхеяьй 70 хьакхий хурск. 2500 сома пайда беннаб цар. Дукха гаьнаш дIаегIай тха бригада. Укх шера доккхий декхараш тIайийцад бригадерча дешархоша: пионерски двухлеткаш 100 хурск хьал а кхеяь пачхьалкхенна 10 тонн дулх дIадала, шин шера 500 кролик хьалкхее, шоай низаца школана-интерната ремонт е, 5 гектарах хIаране тIара 60 центнер хьажкIаш яха, иштта кхыдараш а.

— ДIадахача шера вIашагIъеллай 11 шера дешача Наьсарен районерча школе дешархой производственни бригада, — аьлар дешархочо Эязиковас. — 42 гектарах хIаране тIара оаха яьккхай 23 центнер, хIаьта укх шера дешархоша дош деннад бригадерча 40 гектарах хIаране тIара 25 центнер яккха. Тха бригаде вIашагIъеллай комсомольски звено. Цо лаьрхIад укх шера 7 гектарах хIаране тIара 25 центнер хьажкIаш яха.

— Вахареи дешареи бувзам чIоагIбара гIулакх дика вIаштIехьдаьккхад тха школе, — аьлар Шалински юкъерча школа производственни бригада бригадира Эрисханова. — ДIадахача шера тха бригаде болх беш 65 дешархо вар. 78 гектара тIа культураш дIайийнаяр оаха: 30 гектара тIа хьажкIаш, 10 гектара тIа гидуаргаш, 10 гектара тIа силоса лаьрхIа хьажкIаш, 10 гектара тIа кIа, 18 гектара тIа тайп-тайпара культураш. Доккхий толамаш даьхар дешархоша. Укх шера кхы а доккхагIа декхараш тIайийцад тха бригада членаша.

Республикерча дешархой производственни бригадайи звенойи совещане дакъа лаьцараша кхайкарал дир республикерча берригача дешархошка.

Р. МАРХИЕВА.

специалиста хьехамаш

Ханнахьа а дика а дIае шекар доаккха свекла

Шекар доаккха свекла лелаелта керда гIулакх да вай республике, цудухьа цу культурана де деза гIулакхаш дика довза деза. Вай республике укх шера шекар ду керда завод болх бе йолалуш хиларца дийзза 12 эзар гектара тIа дIаювш я шекар доаккха свекла.

Кхашка хий а детташ, 1957-ча шера денз шекар доаккха свекла дIа а ювш, цунца балхаш деш я Сунженски опытно-мелиоративни пункт. Баькхкача земах гучадаьннад, шекар доаккха свекла республика лоамашта юхерча зоне апрель бетта хьалхарча итт дийнахьа дIае езаш хилар. Свекла дIае лаьрхIача эяба тIа, лаьтта докъа ца далийтар духьа сихха макха баккха беза. Лаьтта докъададалар кхерам болаш ер шу хиларах свекла дIаелехьа хий тоха деза.

Свекла дIаелехьа культиваци еча хана хIара гектара тIа 2—3 центнер шира даьнна кхои, 2 центнер суперфосфати, 0,75 центнер калийни тухи дилла деза. Свекла дIаелехьа дика тоаде деза уж дIаювш дола лаьтта. ТIехьа макха а боаккхаш, 6—7 сантиметр кIоаргал долаш культиваци токхае еза. Хиш деттача лаьтташка мугIарашта юкъе 60 сантиметр юкъ хургйолаш дIае еза свекла. ЛертIа хий тоха йиш хилара а культиваци еча хана ца тедара а аьттув болашагIа хул уж цу боарамагIа дIайийча.

Хий ца деттача лаьтташка мугIарашта юкъе 45 сантиметр юкъ йолаш дIае мегаргья свекла.

Лаьтта декъа-тIаьда хиларга хьежжа 3—5 сантиметр кIоарга дIаюв свекла: лаьтта тIаьда дале — 3—4 сантиметр, лаьтта декъа дале — 4—5 сантиметр. Свекла дIайийна яьнначул тIехьагIа, тIагIолла хIама а токхаяь, оахам бокъонца шаьрде деза.

Цун тIадалара боарамга хьежжа хилийта деза гектара тIа свеклай фу дукха-кIезига дIадувлга: цхьалха фу долча свеклай фу гектара тIа 15—20 килограмм дув, шолха а кхы дукхагIа а фу долаш йолчар дар — 25—30 килограмм.

Свекла дIаювча ханна удобренеш тоха йиш хургйолаш сеялкаш тоа а яь, мугIарах удобренеш яхка еза хIара гектара тIа: 1—1,5 центнер суперфосфат, 10 килограмм сульфат аммони, 10 килограмм калийни тух. ДIаделехьа хIара тоннах 2—4 килограмм гранозан яха молхаш тоха еза дIадувча свеклай фуна.

Шекар доаккха свекла дика хьувкъае доккхий социалистически декхараш тIайидеш я республикера дикагIа йола бригадаши звеноши. ХIара гектара тIара 300—450 центнер свекла яккха лерхI цар.

Дит шера оаха баьккхача земах гучадоал лоамашта юхе гIолла дадача лаьтташка шекар доаккха свекла кхы а дукхагIа яккха йиш хилар, юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 550 центнер шекар доаккха свекла яьккхай Сунженски опытно-мелиоративни пункто. Агротехнически хьехамаша яхар деш хилча шекар доаккха свекла дика хьувкъаргья.

В. Ф. ГАЛАЦЛЫХ,
Сунженски опытно-мелиоративни пункта воккхагIа вола Iилма болхло.

ДоттагIлен концерт

Шин дийнахьа хиннаб Грознера пионераш Къилбаседа-ХIирий столице —городе Орджоникидзе. Безаме тIайийцар хьаьший. Моаршал а луш къамаьл дир комсомола Къилбаседа-ХIирий обкома хьалхарча секретара нов. Булацева. Нохч-ГIалгIайчен пионерий цIерах чIоагIа баркал аьлар Андриановa Таняс иштта безаме шоаш тIаэцарах.

Сайрийна доккха концерт оттадир республикански пионерий Дворецa иллеи халхареи ансамбло. Къаьстта дика аьлар хоро «Са Нохч-ГIалгIайче», яха илли. Иштта дика аьлар цо моттигерча къонача композитора Димаев СаIида яздаь «Грозненски пионерий илли» а.

Дика дир халхар а. Хьагулбеннараша чIоагIа дехарах шозза дир «Къонача кIантий» халхар.

ШоллагIча дийнахьа доттагIлен концерт оттадир городе Орджоникидзе. Хьалхарча дийнахьа санна дика чакхдаьлар из. Тайп-тайпара программа хьахьекхар пионерий Дворецa художественни самодеятельноста коллективо.

ВЛКСМ Къилбаседа-ХIирий обкомо Сийлен грамота елар грозненцашта. ДIа-юха совгIаташ тийлар бераша, хIаьта дIа-юха бувзам лелабе а лаьрхIар.

Дешархой самодеятельноста коллективаш вIашагIкхетаро кхы а чIоагIдир лоалаха ядача шин республика доттагIал.

С. САЛЬМАН.

РАДИОИ ТЕЛЕВИДЕНЕИ ПЕРЕДАЧАЙ ПРОГРАММА

2-ча апреле: 16.00 — пионераштеи школьникаштеи передача (эрсий меттала); 16.20 — «УнахцIенон журнал» (нохчий меттала); 16.40 — Сатирически радиожурнал (гIалгIай меттала); 17.10 — «СалаIара сайре» — концерт.

УКВ 18.00 — «Iилмеи техникеи» яхача журнала Москвера ю ретрансляци; 18.31 — Москве хинна нохч-гIалгIай искусства концерт; 20.02 — «Тбилисера концерт» 20.26 — Цфасман—«Вай хьалххара бIаргагу» — концерт; 21.06 — «Халхара ашараш» — концерт.

ТЕЛЕВИДЕНИ 12.00 — «ЭгIазне оагIош» — Антокольске водевиль, Грозненски телевиденен студе берий халкъа театра группо оттаю постановка; 12.40 — «ЗIыйна хиннар» — телефильм; 19.00 — телевизионни кердадараш; 19.10 — керда хоамаш (эрсий меттала); 19.20 — «Тха автомобильни заводе» — киноочерк; 19.45 — комментатора выступлени; 20.00 — Нохч-ГIалгIай республика юртбоахама болхлошта эстрада артисташа, Мироноваси, Менакерей, Мироваи, Новиццкеи дакъа а лоацаш оттаду концерт; 21.00—«На пороге бури» яха художественни фильм.

3-ча апреле: 6.35 — «ГДР керттера декхараш мишта кхоачашду» — беседа (нохчий меттала); 6.50 — хоамаши передачай программеи; 7.15 — «Къахьегами дыи» — беседа (эрсий меттала); 8.15 — «Дика гIулакхаш ду нах» — очерк (нохчий меттала); 8.28 — Юкъерча Азе халкъий музыка; 8.48 — «Кхайкорах лоравалар» — беседа (гIалгIай меттала); 17.00 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 17.10 — «Парте XXII съезда сийленца накъа гIоргда вай» — передача (гIалгIай меттала); 17.30 керда хоамаш (нохчий меттала); 17.45 — «Школаш-интернаташ нийсача новкъа йолх» передача (эрсий меттала); 18.00 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.15 — «РадиоладувгIархой письмоех» передача (нохчий меттала); 18.30 — концерт.

УКВ 9.00 — Пейко. «Къеча мастерий вошал» — радиоспектакль; 9.48— Витращак — «Оаха гIишлош хьалъю, ашараш а лекх» — радиокомпозици; 10.10 — «Вай деношкара ашараши иллеши» — музыкальни композици 10.40; — «Ма хоза да-кха са тоссаш хьагIаьттача»—бераштa концерт; 19.00— «Говра баьрей хьалхара отряд» — радиокомпозици; 21.12 — Музаев — «Шерипов Асланбеках дувцар»; 21.30 — Спектаклаш тIара ашараш а локхаш, иллеш а оалаш концерт; 21.49— Перуански иллиалархочун Сумак Имай концерт.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

Тахан кинотеатрашка

Челюскинци цIерахча кинотеатре.
Йоккха зал — **«Сигленгахьара кор».**
Долалу: 10, 12, 2, 4, 8.
Широкоэкранни фильм **«Кочубей».**
Долалу: 6, 10.
ЗIамига зал № 1 **«Сигленгахьара кор».**
Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
ЗIамига зал № 2 берий сеанс — **«Юххьанцарча классеръяр».**
Долалу: 9, 11.
«ГIетта лела кема». Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.
ЗIамига зал № 3, берий сеанс — **«Буратинос леладераш».**
Долалу: 9.15, 11.15.
«Сигленгахьара кор».
Долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.
«Родина» яхача кинотеатре
Берий сеанс: **«Мультипликационни фильмай сборник».** Долалу 9.
Широкоэкранни фильм: **«Чархаш тIара чIоагIале».**
Долалу: 10.30, 12.10, 1.50, 3.30, 5.10, 6.50, 8.30, 10.10.
3-гIча апреле денз **«Iадика хийла шун, кхокхий».**

Гор. Грозне, Интернациональная яхача улицагIа, 45 вахача гражданина **Ибрагимов Амади Селимовича** суде деннад города Грозне, Киевская улицагIа, 9 яхаш йола **Мураева Полина Ивановна** ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда Грознерча Ленински халкъа судо.

Хьалхарча мугIарашка кагирхой ба

Советски нах дерригa низаши творчески хьинари сийлахь-йоккха ворхI шера план кхоачашъяра, вай сий долча Коммунистически парте XXII-гIча съезда сийна кхы а доккхагIа толамаш дахара къахьегаш ба.

Берригача мехкаца цхьана центральни ремонтно-механически завода комсомольцаши кагирхойи семилетка кхоалагIча шера йоккха план кхоачашъяра гIулакхa шоаш даьхача толамий хьакъехьа съездага рапорт далар духьа, сийрда кхоане хьалъерий хьалхарча мугIарашта юкъе хилар духьа къахьегама вахте эттаб.

«Коммунистически къахьегама завод» яха сий дола цIи яккхар духьа къовсам лоаттабе аьнна 1960 шера октябрь бетта ерригача коллективо дош луча хана тха кагирхошта ховра из цIи яккха шоашта атта хургдоацилга, доккхий декхараш тIаэцар, форманна а доацаш, уж кхоачашдара дукха къахьега дезаш, дукха хьаькъал, говзал эшаш гIулакх долга.

Завода юкъарча собране эггара хьалха къамаьлаш дир комсомольцаша, царех хIаране могайир партийни, профсоюзни, комсомольски организацей инициатива.

1961 шера январь бетта парте Пленум хинначул тIехьагIа механосборочни цеха къонача болхлошеи комсомольцашеи (комсорг В. Моинко) 12 бетта оттаяь шера йола программа 10 бетта кхоачашъе лаьрхIад, хIаьта цу цеха электрослесарий бригада, шийцара нах кIезигбенна боллашехьа а, ший тороний цIаькха чот а яь, шера йола план съезд хьаеллача денга кхоачашъе гIерташ я.

Тха кагирхоша вай республикерча берригача къонача болхлошкеи комсомольцашкеи даьча кхайкарало хIанз еррига комсомольски организацеш оарцагIъяьхай, шоай торонашка а хьежа, керда тIаийца, доккхий декхараш кхоачашдара.

Тхона хов толамаш атта ца доахилга, говзал лакх ца йича тхоашта хIама дуларгдоацилга.

Тха кагирхойи мехкарийи деша багIа кагирхой сайрийнарча школашка, техникумашка, вузашка, политобразовани луча кружокашка, юххьанцарча экономически школашка.

СалаIара гIулакхa а чIоагIа лоархIам бу оаха, хIана аьлча тхона хов къахьегама ди чакхдаьнначул тIехьагIа саго массаза а дика салаIа дезилга. Оахош лохьаяьча металлоломах тхоашта деннача ахчах заводской эстрадни оркестра эша инструменташ ийцай оаха, хIанз тха кагирхой, чIоагIа хоза а хеташ, музыка Iомаеш ба. Тха духовой оркестр III-гIча республикански смотре ашараш лекхаш а хилар.

Цхьан кIирандийнахьа агитбригадацара йоккхача группо, ше шефство лелаеча колхозе а яха, цига художественни самодеятельноста концерт оттадир. Цига дахарах тхона а оаха шефство лелаеча Первомайски района Ленина цIерахча колхоза колхозникашта а чIоагIа сакъердам хилар.

Оаха шефство лелаеча колхозацара тха бувзам цига концерт оттаде тхо дахарах чакхбоалаш бац. Завода болхлоша колхозникашта кийчъяьй юртбоахама техника эша дукха запасной оатхалаш, удобренеш дIакхахьа аьшках яь транспортни ши соалоз, пилорама тоае новкъостал дир.

ХIаьта республика юрта боахама заводо кийчъяьй паста кийчбу 40 машин. Цар вай болхлошта новкъостал дергда хьайбаши котамаши лелаеча кIоригашта паста кийчбара болх механизмашца бе.

Дешара заведенешкарча кагирхошцара тха доттагIал а чIоагIлуш латт. Март бетта заводской кагирхойи мехкдаьтта техникумерча студентийи цхьана сайре хилар завода клубе.

Цул тIехьагIа педагогически института студенташ болча хьоашалгIа баха хилар тха коммунистически къахьегама ударникаш.

Доккха новкъостал ду завода болхлоша тхо долча производственни практике баьхкача техникумеи институтеи студенташта.

Завода администрацеи общественни организацешеи чIоагIа мах бу тха кагирхоша даьхача толамий. Эггара хьалха «коммунистически къахьегама ударникаш» яха цIи еннараштa юкъе ба комсомольцаш Александр Неговора, Борис Иванов, Анатолий Енгулатов, кхыбараш.

Производстве говза болх а бу, завода общественни вахаре дика дакъа а лоац Волков Юре, Чикматузянц Беллас, Кузнецова Валентинас, Просахов Юре, хIаьта Беспалов Валереи Валиулов Борисеи чIоагIа хозахеташ балхах а дешарах а мукъа йола ха дIахьу шоаш шефство лелаеча школерча беращца.

Тха кагирхошта дика дагадоагIа: «Нагахьа санна хьай цIи комсомолец яле — гIулакхащца бакъе из!» яха дешаш.

Л. МОРОЗОВА,
ЦРМЗ-ера ВЛКСМ комитета секретарь.

РЕДАКЦГ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретарг — 2-45-48, партийни вахарен, экономикан, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.
1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.
СФ02055. Заказ № 2050